

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Aktivizační centra a další volnočasové
možnosti pro děti a mládež**
Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Petra Szebistová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma Aktivizační centra a další volnočasové možnosti pro děti a mládež, zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této magisterské práce.

Elektronická a tištěná verze jsou totožné.

V Třebíči dne 29. 3. 2012

.....

Podpis

Poděkování

Zvláštní poděkování patří za odborný dohled nad magisterskou prací, za poskytnuté konzultace, vstřícný a profesionální přístup panu PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Mé díky patří i mému manželovi za velkou pomoc a podporu, kterou mi věnoval při vypracování mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům a dobrovolníkům z organizace STŘED, za ochotu a spolupráci.

Obsah:

Úvod	2
I. Teoretická část	
1. Dítě a volný čas	4
1.1. Pedagogika volného času	6
1.2. Nejvýznamnější zařízení pro výchovu mimo vyučování	9
1.3. Nové přístupy v pedagogice volného času	12
1.4. Psychologické aspekty výchovy ve volném čase	13
1.5. Hry pro rozvoj emocí a komunikace	21
2. Co dítě nejvíc potřebuje	29
2.1. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	30
2.2. Dobrovolnictví	33
2.3. Charakteristika programu Pět P	36
2.4. STŘED, o.s.	38
II. Praktická část	
1. Cíle výzkumu	56
2. Metodologie výzkumu	56
3. Výzkumný soubor	56
4. Použité techniky	57
5. Přepis rozhovorů	58
6. Dílčí závěr	67
Závěr	68
Resumé	70
Anotace	70
Klíčová slova	71
Seznam použité literatury	72
Seznam příloh	74

ÚVOD

Cílem mé práce je zjistit význam a funkčnost dětských aktivizačních center ve městě Třebíči. Zejména chci zjistit, jak v praxi funguje teorie, s jakými úspěchy se setkává. Děti by se měly učit nejen základním potřebám, jako je hygiena, číst psát a počítat, ale také by se měly učit způsobům, jak mohou využívat svůj volný čas. Věnují-li se děti ve svém volném čase svým hodnotným zájmům a koníčkům, předchází se tak jejich nežádoucímu asociálnímu jednání. Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na Aktivizační centra pro děti a mládež. Toto téma jsem si vybrala, jelikož je volným pokračováním mé bakalářské práce Začleňování žáků ve školních třídách, problémy a možná východiska. A právě volnočasová a aktivizační centra nabízí možnosti řešení volného času dětí, které mají problém se začleněním do skupiny a dále pomáhají rodičům hledat další cesty, jak pomoci a připravit děti pro život v současné společnosti.

Toto téma bezprostředně souvisí se sociální pedagogikou, která představuje aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožené drogami, na jedince propuštěné z vazby aj.

V teoretické části jsem popsala pojmy jako pedagogika volného času, zařízení pro výchovu mimo vyučování a vymezila nové přístupy v pedagogice volného času, které pomáhají předcházet výchovným problémům, které následně aktivizační centra pomáhají řešit.

Dále jsem se v teoretické části věnovala vývojové psychologii a to vztahu jedince k volnočasovým aktivitám a vychovateli a také jak za pomoci her dětem rozvíjet osobnost, emocionalizaci, motivaci, socializaci a komunikaci a velmi důležité sebeovládání, sebeřízení. Jelikož děti s poruchou chování a syndromem ADHD a nejen tyto, mají často problém, jak zvládat emoce a proto by měl pedagog umět nabídnout formou hry, jak by s těmito emocemi mohli a měli děti pracovat.

V následující části jsem nejprve uvedla, na jakém principu fungují nízkoprahová centra a jaký je mezi nimi a aktivizačními centry rozdíl. A jelikož s tímto tématem souvisí ve značné míře i dobrovolnictví, definovala jsem význam dobrovolnictví

a uvedla právní normu, která tuto činnost upravuje. Celosvětový sociálně preventivní program Pět P, který je založen právě na dobrovolnictví, navazuje na předešlou kapitolu.

Značnou část mé diplomové práce jsem věnovala právě aktivizačnímu centru, které se nachází ve městě Třebíči. Základní myšlenkou občanského sdružení STŘED je poskytovat takové sociální a zdravotnické služby, programy, aktivity, které napomohou ke snížení výskytu rizikového chování dětí a mladistvých, ke zvýšení pocitu bezpečí občanů, k prevenci sociálního vyloučení a k vyšší uplatnitelnosti ohrožených skupin na trhu práce. Zmiňuji jednotlivé programy a služby, které toto sdružení svým klientům nabízí.

V praktické části jsem zvolila kvalitativní metodu. V občanském sdružení STŘED, bylo hovořeno s vedoucími programů a dalšími zúčastněnými, s nimiž jsem se v rozhovoru snažila zjistit, jak fungují programy v praxi a co si myslí o jejich efektivnosti.

I. Teoretická část

1. Děti a volný čas

Každé dítě by mělo cítit, že je rodiči milováno a rodiče by měli dát prostor dítěti, aby mohlo dělat chyby a poučit se z nich. A pokud možno co nejvíce se dítěti věnovat a trávit s ním co nejvíce volný čas.

Mezi předpoklady rozvoje volného času patřil růst jeho rozsahu jako důsledek zkracování pracovní doby u dospělých, rozšiřování celkového objemu volného času celé populace (a zvláště u mladé generace) i kumulace volného času do měst, jejichž počet obyvatel v procesu urbanizace rychle rostl celkově i vzhledem k populaci. O situaci v naší zemi vypovídá dobová charakteristika dne dítěte obsažená v deníku známého rožmitálského kantora J. J. Ryby, který v roce 1790 musel obhajovat čas i pro samu školní docházku a volný čas dětí nemohl brát v úvahu: „Domácí práce nemohou vadit školní docházce, neboť dopřejeme-li dětem denně 7-8 hodin spánku, 2 na jídlo a také 10 k práci, zbývají pro školu stále ještě 4 hodiny“ (Hofbauer, 2004).

V dobách nedávno minulých se o volný čas dětí a mládeže staraly organizace jako skaut, junák, svaz rybářů, pionýr apod. Bylo přirozené, že se starší děti starali o mladší a třeba je k některému z koníčků přivedli. V současné době chodí maminky s miminky do center, aby si děti mohli spolu hrát, poté předškoláky dávají jednou týdně do anglických školek, děvčátka chodí na taneční a rytmičké přípravy, chlapci na přípravku do fotbalu, kvůli správnému dýchání je dávají do „flétniček“. A náročnost na volný čas dětí se s věkem zvyšuje. Zvyšuje se však nejen náročnost dětí na volnočasové aktivity, ale zároveň stoupá i finanční náročnost pro rodiče. Děti mají zájem o kroužky a sporty, které jsou „in“ a které mají dobré „PR“. Pokud je sport zajímavý a má úspěšné české sportovce (např. Martina Sáblíková, Petra Kvitová) hlásí se do těchto klubů více dětí. Další a značný vliv má zázemí jednotlivých sportů, pokud si vedení dokáže sjednat dotace, následně vybavit a zřídit nové zázemí a udělat si dobrou reklamu, děti se hlásí do těchto klubů a všichni chtějí hrát baseball, rugby apod.

Doba se mění a stoupají nároky jak na dospělé tak na děti a to i mezi sebou navzájem. Věnovat se plně sportu či jinému zájmu, znamená věnovat mu maximum času, úsilí a především i značné množství peněz. A není výjimkou, že rodiče své nároky

často přeceňují, nutí je trénovat mnoho hodin a „dopřávají“ jim např. potravinové doplňky. A často má toto úsilí opačný efekt, děti neumějí přijmout prohru.

„Za posledních dvanáct let své klinické praxe vidím nárůst počtu dětí, které trpí různými poruchami, od neuróz po náběh na žaludeční vředy“, říká Anna Kotrčová, karlovarská klinická psycholožka, jež provozuje soukromou praxi již od roku 1995. Za mnohé z poruch mohou právě velké oči rodičů. „Jsou to lidé především ze středních vrstev, mají výborné vybavení a tak dále. Každý vidí svého kluka, jak hraje hokej v NHL, ale kolika z nich se to skutečně povede? Hrubým odhadem jednomu z tisíce?“. Ten jeden hokejový profesionál má vyhráno, zbývajících 999 se musí vyrovnat se ztrátou značné části toho, co jsme si zvykli považovat za normální dětství. „Dnešní děti jsou šikovné a chytré, v tom problém není, a mají obrovské možnosti v podobě internetu a dalších technologií“ říká klinická psycholožka Kotrčová. „Jsou však také labilnější než dříve, méně vyrovnané a zranitelné. To se pak v pubertě projevuje pravým opakem: hraným siláctvím, drsným slovníkem, šikanou aj.“ A proč jsou na tom tak zle? „Nemají vrbu. Není nikdo, komu by se vyzpovídaly“, míní psycholožka. Rodiče jsou vytíženi pracovní, mají málo času a nejsou vždy s to svým dětem poskytnout správnou podporu (Týden, 2007).

Na opačné straně stojí rodiče, kteří pracují, co mohou, aby zabezpečili základní chod domácnosti, a pak jim nezbývájí finanční prostředky či čas nato se plně věnovat svým dětem. Tyto děti jsou poté také „ohrožené“ a to nejen z hlediska volného času. Pokud nejsou někým vedeni nebo nasměrováni, sami si často neumí poradit a tráví volný čas, jak mohou a umí. Po škole jsou znuďení a v lepším případě vysedávají u počítače nebo volný čas prospí.

Přitom v dnešní době je právě pro volný čas dětí připraveno spousta možností. Jsou stavěny a vybudovávány krásná venkovní hřiště, venkovní posilovny, jsou zřizovány nejrůznější i víkendové akce, kdy se dětem a rodičům nabízí program na celé odpoledne. Avšak celá tato problematika se vrací zpět na začátek, a to že dítě musí někdo do kroužku či ke koníčku dovést a pokud jsou vztahy v rodině narušené, dítě i sebetalentovanější zakrní a nebude svůj talent či zájem dále rozvíjet.

Způsob využití volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Jedná se o hodnotovou orientaci člověka, která se projevuje v jeho chování i ve způsobu

využívání a ovlivňování materiálních a životních podmínek. Všechny tyto skutečnosti lze posuzovat mimo jiné i z hlediska volného času a hospodaření s ním. Domníváme se, že v současné době se volný čas a zejména rodinný volný čas právem dostává stále na vyšší stupně našich hodnotových žebříčků. Je nutné se věnovat dětem, ale i mládeži a dospívajícím.

Cílem dospívání je dosažení žádoucího stupně samostatnosti, odpoutání ze závislosti na dospělé autoritě. S tím bývají spojené tendence překračovat hranice zakázaného chování a zkoušet tabuizované aktivity, které vyvolávají potřebný pocit uspokojení. V tomto věku se zvyšuje tendence experimentovat s rizikem, dospívajícím chybí zkušenost a náhled na vlastní zranitelnost. Větší vliv vrstevnické skupiny může stimulovat zájem o mnohé aktivity, které jsou z hlediska dalšího rozvoje dětské osobnosti nežádoucí a mohou jej negativně ovlivnit (Vágnerová, 2005).

1.1 Pedagogika volného času

Volný čas a činnosti s ním spojené tvoří další zásadní oblast v našem životě. Právě tyto aktivity dávají našemu životnímu způsobu širší rozměr ve smyslu pestrosti a jeho bohatosti. Volný čas lze pokládat za významný fenomén naší doby. Chápeme-li volný čas jako čas, se kterým nakládáme svobodně, kdy z vlastní vůle rozhodujeme o činnostech, pak nemusí jednoznačně souviset s celkovou tendencí zkracování pracovní doby. Jde totiž o relace takto chápaného času a všech ostatních aktivit v čase mimopracovním. Odvisí to pak od konkrétní životní situace, prostředí a podmínek, v nichž člověk žije, úroveň služeb apod. (Kraus, Poláčková, 2001).

Joffre Dumazedier významný francouzský sociolog volného času uvádí, že „volný čas představuje jen určitou část mimopracovní doby, do které dále patří osobní potřeby a povinnosti – biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti).“

[www:http://cs.wikipedia.org/wiki/Voln%C3%BD_%C4%8Das](http://cs.wikipedia.org/wiki/Voln%C3%BD_%C4%8Das)

Pojmem volný čas se zabývá velké množství publikací, ale běžně je chápán jako čas, který je určen pro osobní odpočinek, relaxace, zájmové činnosti avšak nepočítá se

sem spánek, jídlo, hygiena, ale z těchto některých činností je možné vytvořit si koníček jako například v dnešní době velmi oblíbené gurmánské kluby a kurzy vaření. Volný čas dětí je třeba cílevědomě ale zároveň citlivě pedagogicky ovlivňovat.

Z hlediska sociologického a sociálně-psychologického je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat. Proto byl volný čas dětí a mládeže nesčíslněkrát předmětem úvah rodičů, pedagogů, psychologů i kriminalistů a v neposlední řadě sociologů a filozofů (Pávková, 2002).

Zdravotně-hygienický pohled na využívání volného času především sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Zdravotníky zajímá uspořádání režimu dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí i sociálních vztahů, hygiena duševního života. Správné využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu člověka.

Pedagogická a psychologická hlediska berou v úvahu věkové i individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Pedagogické ovlivňování volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontaneitu, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizace, sociálních kontaktů, kladné citové odezvy, ale poskytovat i pocit bezpečí a jistoty. Činnosti ve volném čase konané na základě dobrovolné účasti a vhodným pedagogickým způsobem motivované a usměrňované poskytují příležitost pro rozvoj všech stránek osobnosti, tělesných a duševních vlastností i sociálních vztahů (Pávková, 2002).

Způsob využívání volného času je ovlivněn sociálním prostředím, proto první zkušenosti s využíváním a organizováním volného času získávají děti v rodině. Aktivní zájem každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě, smysluplně a dobrovolně, je nezbytnou součástí správného přístupu k plnohodnotnému využívání volnočasových potřeb dítěte. Rodiče jsou pro děti vzorem ve všech ohledech a to ať již v pozitivním či negativním směru. V rodinách, které neplní dobře svou výchovnou funkci, se rodiče velmi často nezajímají o to, jak dítě tráví svůj volný čas. V důsledku této nevědomosti a nekontrolovatelnosti volného času často dochází k sociálně patologickým jevům, kterých se děti dopouštějí. Mohou se dostat do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, získat přístup k drogám, začít porušovat zákon, šikanovat spolužáky atd. (Hofbauer, 2004).

V dnešních městech existuje určitý okruh objektivních i subjektivních zábran, které vedou k tomu, že děti jsou nuceny trávit svůj volný čas převážně v místnostech. Mízi vhodné prostředí pro hru. Ubývá volného prostoru a zároveň pobyt venku může znamenat určitá nebezpečí. Jednak je to zvýšený dopravní provoz a rizika, která pro děti z této skutečnosti vyplývají, dále potom smog, který je pro dětský organizmus obzvláště škodlivý. Rodiče a vychovatelé mají proto velké obavy z možného zranění, nezdravého prostředí, nečistoty a infekce. V některých zemích k tomu přistupuje i velká pouliční kriminalita. To jsou hlavní, převážně objektivní faktory, bránící tomu, aby si děti dnes hrály více venku. K tomu potom přistupují faktory subjektivní, například obliba činností, které se nemohou odehrávat venku. Dnes je to zejména sledování televize a počítače (počítačové hry). Hra doma s počítačem sice zlepšuje počítačovou gramotnost, ale na druhé straně vede k sociální izolaci, která má přirozeně neblahé důsledky pro další vývoj dítěte (Franěk, 2001).

Nezastupitelnou roli v oblasti výchovy ve volném čase má resort školství. Patří ke garantům výchovy mimo vyučování a činností ve volném čase. Školská zařízení zabývající se volným časem zahrnují školní družiny, školní kluby, školní knihovny, domovy mládeže, střediska pro volný čas dětí a mládeže (jsou známé pod názvy centra volného času či domy dětí a mládeže). Významným rysem těchto školských zařízení je akcent na sociálně pedagogické zaměření. Měla by vytvářet dostatek příležitostí a šancí k rozvoji talentů, zájmových aktivit u dětí všech sociálních vrstev. Plní funkci rekreační, sociální, výchovně-vzdělávací a také poradenskou činnost ve spolupráci s občanským sektorem a jeho spolky v daném regionu či lokálním prostředí (Němec a kol., 2002).

1.2 Nové přístupy v pedagogice volného času

Praktická potřeba ovlivňovat pedagogicky volný čas nejrůznějších skupin mládeže i změny v chápání vztahu mezi obsahovým a vztahovým rozměrem výchovy vedou k rozvoji nových metod pedagogické práce. Pedagogika volného času se zde stýká a prolíná s pedagogikou sociální.

Znaky nových forem práce s dětmi a mládeží:

- Je kladen velký důraz na vztahy mezi pedagogy a mladými lidmi i mezi mladými lidmi navzájem; často takto navázané vztahy důvěry mezi dospělými a mladými lidmi jsou dlouhodobé a celoživotní;
- Vyrůstají zespoda, vznikají často jako místní spontánní iniciativy;
- Jsou výrazně zaměřené na specifické cílové skupiny, nesené často jednou silnou myšlenkou nebo snažící se řešit jeden vymezený problém;
- Vyžadují ale spojení do strategických spojení, neboť se obvykle soustřeďují jenom na některé funkce, a proto se musí vzájemně doplňovat;
- Jsou mezigenerační, zpravidla iniciované dospělými, ale zapojující do odpovědných funkcí samostatné mladé lidi;
- Často jsou špatně financované; mnohdy veškerou práci dělají neplacení dobrovolníci;
- Někdy jsou odborně zranitelné: při konfrontaci s určitým problémem ve společnosti se pracovníci vrhnou do činnosti a nemají čas na relaxaci, systematické plánování a hodnocení efektivity, další růst kvalifikace atd.;
- Jsou produktem společnosti v přechodu, odpovídají na situace, které souvisejí s probíhajícími procesy změny (Pávková, 2002).

Chceme-li nabídnout volnočasové aktivity „jiné“ mládeži, musíme najít „jiné“ formy. Taková formy musí vyjít z akceptování sociální struktury mladých, tj. subkultur a přirozených part, do kterých se mladí sdružují, a nabídne jim prostory pro jejich setkávání, kde se budou cítit svobodně, kde je nikdo nebude komandovat, organizovat. Možností působení je opravdový vztah mezi vychovatelem a vychovávaným založený na vzájemném respektu a přijetí odlišností toho druhého.

Animace

Formou výchovné práce založené na vztazích, která se v Evropě stále více prosazuje, je animace.

Animace je chápána jako výchovná metoda založená na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii, přičemž se jim zároveň předkládá velké množství přiměřených, zajímavě strukturovaných pozitivních možností seberealizace (sport a akce s intenzivním rekreačním režimem, kultura zejména aktivně provozovaná, společensky prospěšná činnost aj.). Důraz je kladen na otevřenost výchovné situace, na dobrovolnost, možnosti volby, prostor pro iniciativu vychovávaných, na vytváření rezistence vůči negativním sociálním vlivům atd. (Pávková, 2002)

Poslání animačních skupin:

- aby objevovali sebe sama;
- zapojit se do života skupiny a širší společnosti, navrhnout a uskutečňovat změny vedoucí trvalému zlepšování životních podmínek komunity;
- podílet se na realizaci cílů stanovených společně skupinou a vycházejících z potřeb, problémů a životních plánů každého jejího člena;
- prožívání vztahů s ostatními lidmi při respektování jejich osobnosti, jimi uznávaných hodnot, jejich sociálního, kulturního a náboženského původu;
- najít si ve společnosti své místo, kde by mohl svobodně žít v souladu s tím, co považuje za důležité a podle čeho se chce orientovat.

Výchova zážitkem

Výchovné postupy založené na prožitku, zkušenosti, představují široký proud nových nebo znovuobjevených metod výchovy ve volném čase, který zpětně významně ovlivňuje celou pedagogiku. Můžeme se s nimi setkat pod různými názvy: výchova zážitkem, prožitkem, výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě, expedice apod. společně jim je, že se opírají o intenzivní prožitky a zkušenosti získávané aktivní účastí v programu zahrnujícím obvykle fyzicky náročné činnosti spojené s určitou mírou (kontrolovaného) rizika ve vnějším, přírodním i městském prostředí, popř. v tělocvičných zařízeních (strukturované hry, výpravy do obtížně přístupného terénu, trénink přežívání v přírodě, náročné vodácké akce). Jsou zaměřeny na rozvoj sebepojetí,

sociálních vztahů a vztahů k životnímu prostředí, proto kromě fyzického výkonu zahrnují obvykle sebereflexi, reflexi sociální interakce a pozorování prostředí. Předpokládá se totiž, že prožití a zpracování (řízená reflexe) takto získaných podnětů může vést ke změně chování a jednání a k pozitivnímu rozvoji osobnosti.

Sociální asistenti – terénní práce (streetwork)

Formou práce s mládeží, která probíhá ve volném čase, ale přesahuje už podstatně do sociální pedagogiky, případně do sociální práce, je streetwork – terénní práce: Pedagogický pracovník, označovaný jako sociální asistent, terénní pracovník nebo streetworker, vyhledává mladé lidi v prostředí, která jsou pro ně přirozená, navazuje s nimi kontakt, snaží se jim nabízet pozitivní možnosti využití volného času (organizuje různé místní akce s důrazem na hry, zážitek, sebevyjádření; zaměřuje klienty na instituce se strukturovanějším programem, zve je na víkendové a prázdninové „expedice“), pomáhá jim při prosazování jejich zájmů a potřeb, radí jim v krizových situacích a kontaktuje je s odbornou pomocí (poradny, léčebny, krizová centra apod.).

Základní podmínkou je důvěra. Proto bývají streetworkery mladí lidé, věkově blízcí svým klientům. Terénní práce klade na pedagoga neobyčejné nároky, vyžaduje být k dispozici mladým lidem tehdy, když to oni potřebují, často dlouho přes půlnoc. Streetworker se dostává do situací konfliktu profesionálních etických požadavků: nutnost získat a udržet si jejich důvěru a požadavek profesionální mlčenlivosti o klientovi se může dostat do konfliktu s požadavky společnosti, např. když se dozvídá o nezákonném jednání klienta, když je nucen přizpůsobit se subkultuře mladých, je konfrontován s opakovanými neúspěchy, když jeho klienti opakovaně selhávají, dostávají se do vězení, vracejí se k drogám apod.

To vše znamená velké riziko rychlého vyhoření (burnout efekt). Tyto formy práce není zřejmě možno vykonávat trvale, po několika letech obvykle přechází na jiný typ činnosti, případně zcela opouští přímou pedagogickou práci. V průběhu práce je velmi důležitá relaxace, další vzdělávání, supervize, vztahové zázemí mimo skupinu klientů pro udržení odstupů (Pávková, 2002).

1.3 Nejvýznamnější zařízení pro výchovu mimo vyučování

- Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi prvního stupně základní školy. Kromě výchovné a zdravotní funkce má velký význam sociálního poslání, protože toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí mladšího školního věku, zejména k velké šíři a labilitě zájmů, se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu.
- Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, se žáky druhého stupně základní školy. Vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti dětí a jejich vyhraněnější a specializovanější zájmové činnosti. Pracují plně na principu dobrovolnosti. Těžiště práce školních klubů je v zájmové činnosti – v pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech, nebo v průběžné nabídce spontánních aktivit v prostorách klubu neformálně upravené, čtenářské koutky, počítačové pracovny.
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže, která zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Jsou zařízení, která se zaměřují především na realizaci specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Organizují zájmovou činnost pravidelnou v kroužcích i příležitostnou, soutěže pro talentované jedince, prázdninové tábory, nabízejí spontánní aktivity na hřištích, v hernách apod.
- Domovy mládeže zajišťují výchovnou péči, ubytování a stravování žákům středních škol, kteří vzhledem k vzdálenosti zvolené školy od místa trvalého bydliště nemohou denně dojíždět. Kromě činností souvisejících s režimem dne, sebeobsluhy a přípravy na vyučování je jejich významným úkolem dbát o účelné využívání volného času mládeže.
- Dětské domovy jako zařízení ústavní výchovy mají specifické postavení, jedním z jejich úkolů je však také dbát o hodnotné využívání volného času a o rozvíjení a kultivaci zájmů dětí a mládeže. V dětských domovech jsou umísťovány děti od 3 do 18 let, eventuálně do ukončení profesní přípravy, o které se rodiny z nějakého důvodu nechce, nemůže nebo neumí postarat. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly volný čas obdobným způsobem jako děti žijící v rodinách. Podporují

jejich zapojení do zájmových činností v rozličných typech výchovných zařízení, organizací a institucí.

- Základní umělecké školy se svými hudebními, hudebně-pohybovými, výtvarnými a literárně-dramatickými obory poskytují uplatnění dětem, mládeži i dospělým s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v esteticko-výchovné oblasti. Připravují pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením.
- Jazykové školy plní funkci zájmového vzdělávání v oblasti výuky cizích jazyků.
- Kromě výše uvedeného se na ovlivňování volného času dětí a mládeže podílí další subjekty jako například občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné a sportovní organizace a další (Pávková, 2002).

1.4 Psychologické aspekty výchovy ve volném čase

Souvislosti mezi pedagogikou volného času a vybranými poznatky z psychologie, zejména vývojové, pedagogické, sociální, psychologie osobnosti a psychohygieny. Věkovými zvláštnostmi člověka v jednotlivých vývojových obdobích, vztahem a komunikací mezi vychovávajícím a vychovávaným, otázkami duševního zdraví, charakteristikou a výchovným využíváním základních lidských činností a osobností vychovatele a pedagoga volného času.

Osobnost každého lidského jedince prochází během života složitým vývojem. Tento vývoj je ovlivněn mnoha činiteli. Kromě vrozených předpokladů hraje důležitou roli prostředí, které člověka obklopuje, zvláště sociální prostředí, významní jedinci i sociální skupiny. Dalšími významnými činiteli jsou způsob výchovy, podíl jednotlivých vychovávajících, kladené výchovné cíle, metody a formy výchovy, zejména však vztahy mezi vychovávajícím a vychovávaným. Kromě již uvedených činitelů vývoje (vrozené předpoklady, prostředí, výchova) má významný vliv také vlastní aktivita jedince, jeho snahy, cíle, které si klade, a příslušné volní vlastnosti (Hájek, 2008).

Vývoj osobnosti neprobíhá stejně rychle ve všech jejích složkách. To se týká tělesného, rozumového, citového, volního a sociálního vývoje.

Předškolní věk (3-6 let)

V tomto věku se zlepšuje svalová koordinace, dítě zvládá i náročnější úkony, např. jízdu na kole, hry s míčem. I přes velkou potřebu pohybu je dítě snadno unavitelné, do režimu dne je důležité zařazovat odpočinek, někdy zdánlivě i proti přáním dětí. Dítě rádo kreslí, maluje, modeluje, věnuje se rukodělným činnostem, rádo vykonává různé drobné pracovní povinnosti, zdokonaluje schopnost samoobsluhy např. při oblékání, obouvání či osobní hygieně (Hájek, 2008).

Z hlediska rozumového rozvoje dochází k pokroku v úrovni poznávacích a paměťových procesů. Vnímání, ač dosud nepřesné, se zlepšuje. Paměť předškolního dítěte je obrazná, převážně mechanická, zlepšuje se kapacita paměti a její trvalost. Fantazii dítě uplatňuje ve svém životě velmi bohatě, fantazijní představy někdy nahrazují chybějící poznatky. Pozornost v předškolním věku je doposud nestálá, krátkodobá, převážně neúmyslná. Je nutné ji upoutat zajímavými podněty, hračkami, obrázky, vyprávěním apod. činnosti je žádoucí častěji střídát.

Je to období s převažující potřebou kladných citů. Jako nové se objevují stud, plachost, nesmělost, ostych i strach z neznámého. Z hlediska sociálního vývoje má dítě zvyšující se potřebu společenských kontaktů, zejména s vrstevníky. Pro mnoho dětí toto období znamená první setkání s výchovnou institucí – mateřskou školou – a s první formální autoritou – učitelkou. Většina dětí zvládá tyto nároky dobře, pokud je postoj rodiny i školy citlivý a obě instituce spolupracují. Ve vztahu k dospělým se citové vztahy prohlubují a rozšiřují v rámci rodiny i mimo ni. Dítě předškolního věku je ještě výrazně egocentrické, vztahy k vrstevníkům jsou zatím krátkodobé, náhodné a nestálé. Převažující činností předškolního dítěte je hra, zájmy jsou nevyhraněné, labilní, krátkodobé, široké, velmi nahodilé. Schopnosti dětí jsou většinou ještě nerozvinuté.

Mladší školní věk (6-11 let)

Dítě mladšího školního věku má velkou potřebu pohybu, jeho pohybová aktivita je velmi výrazná. Pohyby jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se

předpoklady pro organizovanou tělovýchovu. Do osmého roku se však dítě ještě příliš nezaměřuje na výkon, má potřebu spíše spontánního pohybu.

Rozumový rozvoj dítěte silně ovlivňuje prostředí, vyučování, příprava na vyučování i činnosti, jimž se dítě věnuje ve volném čase. Dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé, co v něm vzbuzuje bezprostřední emocionální reakci. Pozornost dětí se zlepšuje, ale délka záměrného soustředění je však kratší. Proto je pedagogicky správné vyvolávat bezděčnou pozornost vhodnou motivací, vzbuzením zájmů, pestrou a zajímavou činností. Mechanická paměť bývá na dobré úrovni. S rozvojem myšlení a řeči se však stále více uplatňuje i paměť logická. Myšlení dětí v tomto věku je konkrétní. Zdokonaluje se schopnost analýzy a následné syntézy i srovnání na základě shodných, podobných či odlišných znaků.

Převažují kladné city, případné afekty dítě odreagují, a proto u dětí, které vyrůstají v harmonickém prostředí, většinou nedochází k závažnějším psychickým konfliktům. Přestože je dítě mladšího školního věku ještě hodně impulzivní, postupně se rozvíjí schopnost uvědomělé regulace vlastního chování. Dítě nedokáže jednat samostatně na základě vyšších motivů, jako je např. uvědomění si významu učení, ale při dobrém vztahu k dospělým se ochotně podřizuje jejich požadavkům (Hájek, 2008).

Učitel i vychovatel jsou pro dítě v tomto věku silnou autoritou, jejich názory dítě přijímá často bez výhrad. Po osmém roce věku dítěte, někdy i dříve, přibývá ve vztahu k vychovateli i učiteli na kritičnosti. Dítě také zaujímá k rodičům a ostatním dospělým realističtější a méně intimní vztah, začíná si výrazně uvědomovat odlišnosti v roli otce a matky. Mění se vztah k vrstevníkům. Děti snadno navazují kontakt, vytvářejí herní skupiny, vznikají první kamarádství. Tyto vztahy jsou však ještě labilní, dítě si vybírá kamarády často podle náhodných znaků či nepodstatných vlastností. Vztahy mezi dětmi se vyvíjejí zejména uvnitř školní třídy nebo v rámci volnočasových seskupení.

Střední školní věk (11-15 let)

V tomto období dochází k velkým tělesným i duševním změnám. Typická je nerovnováha mezi poměrně vyspělou rozumovou a tělesnou složkou a nevyzrálostí citů a sociálních vztahů. Někdy je nazýváno druhým obdobím vzrodu, který se projevuje zejména ve zvýšené kritičnosti k autoritám. Velmi však závisí na výchově

a předchozích období, na vztahu mezi dospívajícími a dospělými, kteří jejich vývoj ovlivňují. Záleží také na tom, jaký postoj dospělí k chlapcům a dívkám v tomto věku zaujmají. Pokud respektují zvláštnosti dospívajících, sami působí jako kladné vzory jednání a volí vhodné výchovné prostředky, nemusí se bouřlivost, vzdor ani odpor k autoritám projevat výrazně. V souvislosti s dozráváním psychiky se v chování projevuje méně impulzivnosti a více sebeovládání.

Vnímání se zdokonaluje, je uvědomělejší, analýza, syntéza i diferenciací podnětů jsou jemnější a přesnější. K velkému pokroku dochází zejména při orientaci v prostoru v souvislosti s větší volností pohybu v rozsáhlejších územích. Školní vyučování má velký vliv zejména na rozvoj záměrné pozornosti. I když se pozornost v tomto věku zlepšuje, může se při vyučování na druhé straně projevit i roztěkanost vyvolaná zaujetím vlastními myšlenkami, které se vztahují k procesu dospívání. Zlepšení kvality pozornosti je možné sledovat zejména v souvislosti s upevňováním zájmů, zvláště v druhé polovině tohoto věkového období. Projevuje se větší záměrnost zapamatování, přesnost, trvalost a rozsah paměti i větší pohotovost při vybavování poznatků. Při ovlivňování vztahu k určení hraje proto velmi důležitou úlohu motivace. Zapamatování zážitků spojených s intenzivním kladným nebo záporným citovým prožitkem je v dospívání mnohem trvalejší než u mladších dětí.

Důležitou roli v životě dospívajících hrají city. Jejich hloubka a rozmanitost i způsob řešení konfliktních situací jsou významně ovlivňovány nejen současným sociálním prostředím, ale i jeho vlivy v předcházejícím období. V porovnání s dítětem mladšího školního věku jsou city dospívajících rozmanitější, hlubší a v souvislosti s rozvojem vůle se projevuje i větší schopnost ovládnutí citových projevů. Je typické střídání nálad, kolísání citů od nadšení k pesimismu, citová ambivalence i sklon k sentimentalitě a romantice. Častým zdrojem záporných citů jsou konflikty mezi dospívajícími a dospělými. Projevuje se častá výbušnost, kdy dospívající reaguje z hlediska dospělých na podněty neadekvátně, často afektivně. Pokud později uzná svou chybu, je schopen se omluvit. Jinak považuje omluvu za ponížení a raději nese nepříjemné důsledky svého chování. V těchto situacích velmi záleží na taktním jednání vychovatele, na respektování věkových zvláštností pubescentů i vlivů, které osobnost dosud formovaly (Hájek, 2008).

Velký vliv na formování mravních hodnot má skupina vrstevníků. Různé skupiny uznávají odlišné mravní hodnoty. Dospívající přijímá za své hodnoty té skupiny, jíž je členem nebo do níž by chtěl patřit. Velký význam pro utváření mravních hodnot má proto i pobyt v jiném společenském prostředí, při němž se dospívající stávají členy nových skupin založených na osobně výběrových vztazích. V nich se okruh mravních hodnot rozšiřuje a nabízí se i jejich konfrontace. Společenské vztahy jsou rovněž hlavním zdrojem většiny kladných i záporných citů v období dospívání. Mezi nejčastější kladné city patří kamarádství, přátelství, něžnost, láska, soucit, zbožňování (např. populárních herců, zpěváků, sportovců), horování (např. pro umělecké dílo, literárního hrdinu), ale i city ve vztahu ke kolektivu, jako jsou kolektivní čest, oddanost kolektivu, kolektivní odpovědnost. Ze záporných citů se vyskytuje strach, hněv, úzkost, žárlivost, soužení, nenávisť, vzdor apod.

Ve vztahu k dospělým je nápadné zvýšení kritičnosti, zejména k dříve uznávaným autoritám, např. učitelům, vychovatelům, rodičům. Dospívající mnohem přísně posuzují jejich vlastnosti, přičemž velmi kladně hodnotí zejména spravedlnost, sebeovládání, pochopení pro potřeby a zájmy dospívajících. Záporně pak hodnotí ješitnost, nedostatek energie, nespravedlnost, ironický postoj a pedanterii. U pedagogů přistupují mnohem kritičtěji k úrovni jejich vědomostí a dovedností, hodnotí schopnosti vychovatelské. Při jednání s vychovateli se u dospívajících často projevuje kolísání nálad mezi rozpaky a až příliš sebevědomým chováním. Typická pro toto věkové období je touha po samostatnosti, sdružování a konformitě s vrstevníky, např. ve způsobu řeči, v oblékání, chování, v zájmech. Dospívající usilují také o rozšíření společenských kontaktů. Za nejvýznamnější lze považovat potřeby uznání, konformity se skupinou vrstevníků, potřebu nových dojmů a zkušeností, potřebu citové odezvy. Výrazně se projevují též potřeby kulturní, které jsou silně závislé na vlivu sociálního prostředí.

V době dospívání si mládež vytváří životní plány, názory postoje, ideály, vybírá si vzory pro svůj život, v základních rysech se začíná formovat světový názor. Dospívající si za své vzory volí osoby ze svého okolí, rodiče, vychovatele, příbuzné, známé, často i populární osobnosti z oblasti umění, sportu nebo literární hrdiny. Proto nejen učitelé a vychovatelé, ale všichni dospělí, kteří mohou dospívající ovlivňovat, si musí uvědomovat svou odpovědnost za formování jejich osobnosti. Některé z postojů utvořených v tomto období jsou již trvalé, a proto jejich změna bývá obtížná.

Výraznou charakteristikou osobnosti je i vztah k sobě samému – sebeuvědomění a sebehodnocení. V době dospívání často sebehodnocení kolísá mezi oběma krajnostmi, což se projevuje jako přehnané sebeuvědomění či jako pocit méněcennosti, jež bývají základem mnoha výchovných obtíží i životních problémů. Na formování přiměřeného sebeuvědomění v souvislosti s reálným hodnocením vlastní osoby má rozhodující vliv společenské prostředí, dospělí a vrstevníci. Pro dospívajícího je názor vrstevníků na jeho osobu často rozhodující. Konflikty s vrstevníky, zejména dlouhodobě negativní postoj celé skupiny k jedinci, mohou v některých případech vést i ke stresovým situacím a zkratovému jednání (Hájek, 2008).

Starší školní věk (15-20 let)

Z hlediska společenského postavení charakterizuje tuto věkovou kategorii studium v některém ze tří typů středních škol. Tato skutečnost je významným faktorem při vytváření charakteristických společenských znaků, přestože zahrnuje rozsáhlé věkové období od 14-15 do 18-20 let. Protože se však jedná o velké věkové rozpětí, projevují se i v rámci tohoto věkového období značné rozdíly. Věk mezi 14. a 16. rokem lze považovat ještě za období dozívání pubescence. Mládež 16-20 letá se označuje jako adolescentní, popř. postpubescentní. Kromě toho existují v rámci celého věkového období značné vývojové rozdíly mezi oběma pohlavími i velké rozdíly individuální. Ve starším školním věku, zejména v jeho druhé polovině, dochází k celkovému zklidnění vývoje (Hájek, 2008).

V období pubescence se rychle rozvíjí poznávací procesy. V následujícím období adolescence dochází k jejich postupnému dozrávání. Smyslové orgány jsou již zcela vyvinuté, vnímání se zjemňuje, je systematické. Labilita pozornosti, která se projevovala v období pubescence, postupně ustupuje. Zlepšuje se schopnost koncentrace pozornosti, především v souvislosti se stabilizací zájmů. V období staršího školního věku se též ještě poněkud zlepšuje paměť. V souvislosti s rozvojem logického myšlení se výrazně zvyšuje podíl slovně logického zapamatování.

Dále je zde nápadná záliba v diskutování jak při řešení teoretických problémů, tak i v běžných životních situacích. Mladí lidé ostře formulují problémy, a proto i přes pokrok v myšlení někdy vyslovují své soudy ukvapeně a kategoricky předpokládají

jejich absolutní platnost. Rozumový vývoj, zvláště pokrok v myšlení, se odráží i ve způsobu vyjadřování. Hovorová čeština, kterou mládež používá, obsahuje slangové výrazy. Ve vyjadřování se projevuje originalita, vynalézavost, tvořivost, skupiny mládeže často vymýšlejí a používají výrazy srozumitelné jen vlastním členům. Velmi výrazně se v řeči projevuje smysl pro humor a nadsázku (Hájek, 2008).

Mládež tohoto věku je již mnohem vyrovnanější a lépe se dokáže ovládat. Lépe ovládá citové projevy v souvislosti s tělesnou bolestí či psychickým strádáním než projevy zlosti a hněvu. Projevy radosti jsou velmi výrazné. Jedním ze znaků tohoto období, zvláště jeho první poloviny, je citová ambivalence, úzká souvislost kladných a záporných citů ve vztahu k jednomu objektu. Projevuje se jako kolísání citů mezi protikladnými póly, od lásky k nenávisti, od nadšení k apatii apod. To se někdy odráží i ve výrazných změnách postojů ke skutečnosti vlivem nových zkušeností, ne vždy reálně zhodnocených.

V rodinách, ve škole i v dalších zařízeních jsou děti i mládež vedeny k vytváření i projevování vlastních názorů a mají možnost v diskusi s rodiči a vychovateli tyto názory hájit. Bez ohledu na to, zda se jedná o skutečný promyšlený výchovný záměr, nebo v některých případech o slabost vychovatele, existuje větší svoboda jednání mladých lidí. Výchova založená na strachu neodpovídá současným společenským požadavkům, a proto také strach z potrestání se jako motiv jednání u dnešní mládeže vyskytuje méně často než dříve. Z této příčiny úroveň mravnosti mládeže připadá dospělým někdy nízká. Mladí lidé často jednají tak, jak je to podle jejich představ správné, a nepřetvařují se z obavy před potrestáním.

Velkou změnou je pro mládež přechod ze základní školy do některého typu školy střední. Přináší s sebou mnoho změn, s nimiž se žáci musí vyrovnávat, např. náročnější učivo (obsahem i kvantitou), složitější metody práce, nové složení třídy. Významná je i změna vztahu mezi učitelem a žákem, která se mimo jiné projevuje změnou oslovení (učitelé středoškolákům zpravidla vykají). Přechod na střední školu často znamená i odchod z domova a bydlení v domově mládeže, což opět klade na mladé lidi zvýšené nároky z hlediska nových sociálních vztahů. Postavení mládeže staršího středního věku se společností se též mění v souvislosti s tím, kdy mladí získávají ekonomickou soběstačnost. Ta je podmíněna délkou studia na střední, příp. vysoké škole.

Z potřeb sociálních se výrazně uplatňuje potřeba získání společenské prestiže, zejména v souvislosti s hodnocením skupinou vrstevníků, ale i snahou vyrovnat se a imponovat dospělým. Projevem sociální potřeby je i touha po poznání, zvláště na základě vlastní činnosti, pozorování a samostatného hodnocení skutečnosti. Tyto tendence jsou v období adolescence velmi silné a je správné je podporovat. Přirozená potřeba aktivity se projevuje ve vztahu ke vzdělání i ve volném čase mládeže. Sklon k pasivitě, který mají některé skupiny mládeže, není přirozeným projevem věku, ale důsledkem výchovných chyb a vlivů prostředí. Projevují se nejvýrazněji ve způsobu prožívání volného času a ve volbě druhu zábavy. Jedinci, kteří nenacházejí citové uspokojení v rodině ani u osob, jež rodiče zastupují, hledají jeho náhradní formy. Mohou je najít v přátelství s vrstevníkem, ve vztahu mezi chlapcem a dívkou apod. Zde však hrozí nebezpečí přílišného citového upoutání se k jedné osobě, která tak silný a výlučně citový vztah nemusí zvládnout. Snaha o uspokojení potřeby kladné citové odezvy se může v některých případech stát i motivem k uzavírání manželství v tomto věku (Hájek, 2008).

Zájmy mládeže staršího školního věku se vyhraňují a ustalují, postupně ubývá roztržitosti v zájmové oblasti. Mladí lidé postupují v zájmové činnosti mnohdy systematicky, až s vědeckým zaujetím. Při správném pedagogickém vedení v předchozích věkových obdobích ve výchově mimo vyučování se děti již dříve orientovaly v jednotlivých oblastech zájmových činností a zvolily se jeden či několik zájmů, které odpovídají potřebám i schopnostem. Pokud však výchovné vedení ani vlivy prostředí na mládež v tomto smyslu nepůsobily, mohou být někteří jedinci i ve starším školním věku v této oblasti bezradní nebo zcela bez zájmů. To by mohlo výrazně negativně poznamenat jejich další vývoj, a proto je nutné takové jedince ještě v tomto věku vést k aktivitě v některém druhu zájmové činnosti.

Mladí lidé se snaží vytvářet si své vlastní názory a postoje na základě ověřování jejich platnosti a pravdivosti. Zpravidla nejsou ochotni přijímat názory v hotové podobě od dospělých. Snaha o vytvoření vlastního názoru se projevuje velkou kritičností, která však mění svou kvalitu. V období pubescence se většinou jedná o kritičnosti za každou cenu, o projevení odlišného názoru. V období adolescence již mladý člověk odpovědněji zvažuje různé názory, ochotně o nich diskutuje, a pokud se přesvědčí, že je některý z jeho názorů mylný, zpravidla od něj ustoupí. Silné prožitky, neadekvátní generalizace však mohou vyústit v náhlou změnu postoje, mnohdy až k úplnému

protikladu, což souvisí mimo jiné s úrovní citové, mravní a intelektové zralosti jedince (Hájek, 2008).

1.5 Hry pro rozvoj emocí a komunikace

Tvořivě humanistická výchova je pojem, který označuje rozvíjení osobnosti pomocí hry a cvičením. Rozvíjí mimopoznávací charakteristiky osobnosti jako jsou city, motivace, etika, socializace, schopnost řídit sebe sama a tvořivost.

Vhodně volené hry podpoří orientaci dětí ve světě důležitých a nedůležitých věcí. Pomocí těchto her u dítěte lze vybudovat pozitivní vztah k sobě a k druhým a tvoří tak základ zrání osobnosti. Pokud se komplexně vyvíjejí všechny složky zrající osobnosti dítěte, může postupně využívat své kompetence v různých konkrétních činnostech a v dospělosti také ve vlastní profesi. Hra má pozitivní vliv na rozvoj celé osobnosti. Velmi důležitou zásadou je záměrnost hry, tj. její zacílení, funkčnost, výchovný záměr a zpětné hodnocení, zda hra splnila daný cíl (Zelinová, 2007).

- **Didaktická hra** přináší účastníkovi především určité poznání, vědomosti.
- **Výchovná hra** klade důraz na prožitek, zážitky, city, emoce a zkušenost, přináší účastníkům napětí a uvolnění, radost a zábavu.
- **Tvořivá hra** dává člověku příležitost k sebevyjádření, umožňuje mu prožívat radost, což rozvíjí jeho samostatnost, motivaci, myšlení, fantazii, imaginaci, učí ho řešit problémy a seznamuje ho i s pocitem odpovědnosti.

Kultivace osobnosti

Vzdělávání a zdokonalování osobnosti, její rozvoj a působení na někoho zvenčí, ovlivňováním jiným člověkem, lze označit jako kultivace osobnosti. Kultivace je výchova, zdokonalování a rozvíjení osobnosti člověka s důrazem na seberozvoj.

Dítě by se mělo postupně učit uvědoměle vnímat vlastní prožívání, usměrňovat ho a řídit. Přijímat nové informace, vědomosti, získávat schopnosti plánovat, monitorovat a vyhodnocovat postupy, které člověk používá, když se učí a poznává.

Pedagog by měl soustavně posilovat v dětech tyto tři schopnosti:

- Plánování: plánovat cíle, počítat s tím, že se mohou vyskytnout překážky a problémy, naplánovat si postup při dosahování cíle, organizovat činnost a umět předvídat výsledky;
- Monitorování: vždy mít na mysli cíl, kde se nacházíme při jeho dosahování, sledovat chyby a překážky a vyhledávat způsob jejich odstraňování, umět účinně zasáhnout, když se plán nedaří plnit, vědět, že v určité fázi už nelze dosáhnout lepšího cíle;
- Hodnocení: hodnotit úspěšnost použitých strategií a pokrok při dosahování cíle, hodnotit průběžně chyby i omyly a nakonec celý proces a výsledek (Zelinová, 2007).

Dávám si osobní cíle

Děti je potřeba vést k tomu, aby si uvědomily, co je pro ně důležité a čeho chtějí dosáhnout. Když si samy stanoví cíle, vede to k osobní odpovědnosti za jejich plnění, rozvíjí se samostatnost a důvěra ve vlastní schopnosti. Děti se takto naučí vědomě si utvářet svůj život. Osobní cíle si mohou zaznamenat do deníku nebo na „nástěnce“ ve svém pokoji.

Cíle by měly být:

- denní – každodenní povinnosti, např. vynášení smetí, venčení psa, úklid hraček před spaním, zápis do deníku;
- krátkodobé (týdenní, měsíční) – zlepšení známky z matematiky, oprava kola, návštěva nemocného kamaráda, omezení sladkostí;
- dlouhodobé (roční i víceleté) – skončit ročník s vyznamenáním, naučit se lépe hrát fotbal, pravidelně chodit do tělocvičny, naučit se 12 lekcí angličtiny apod.

Učím se předvídat, co zvládnou dobře, a s čím budu mít asi potíže

Znamená to naučit se mít reálná očekávání a umět se připravit předem na každou situaci.

Děti si mohou zapsat:

- ✓ co dělám velmi nerad, kdy se cítím špatně, co nechci dělat, ale musím
- ✓ co dělám sice nerad, ale nikdo mě do toho nenutí
- ✓ co dělám s radostí, co mě baví
- ✓ ke každému bodu promyslet, jak si činnosti zpříjemnit

Kontroluji a hodnotím své výkony

Když si děti dávají cíle, je zároveň nevyhnutelná i průběžná kontrola jejich plnění. Proto je třeba děti naučit, aby samy dokázaly kontrolovat a hodnotit svá předsevzetí.

Kontrola musí být průběžná. Na hodnocení může navazovat odměna, která nemusí být jen hmotná, ale i odměna ve formě přitažlivé činnosti (cvičná jízda na koni..). Dítě může odměnit i samo sebe – po splnění nějakého cíle si dopřeje činnost, kterou si muselo odpírat, aby cíl splnilo. Ve školách a školních zařízeních je množství rozličných a dobře fungujících i účinných systémů bodování, hodnocení pomocí žetonů, obrázků nebo jiných symbolů spojených se systémem odměn, případně i trestů. Velmi důležité je, aby se dohodnuté způsoby hodnocení a odměňování důsledně dodržovaly.

Učím se hovořit o tom, co prožívám

Pedagog by měl dát dětem prostor a vytvořit jim takové podmínky, aby mohly bez obav vyjadřovat, co cítí a prožívají.

Pro vyjadřování citů je možné účinně využít techniku „tvářičky“ - 😊 ☹

Dále to může být vyjadřování pocitů a citů barvami nebo slovy. Důležité je, aby se děti při rozličných činnostech zamyslely nad svými emocemi a náladami a vyjádřily je.

- ✓ po ukončení určité činnosti třeba vyzvat děti, aby se uvolnily, pohodlně si sedly, případně zavřely oči (každý pedagog by měl znát různé rychlé uvolňovací techniky).

- ✓ vyzveme děti, aby si představily, jak se na hodině (během dne, týdne) převážně cítily. Menším dětem můžeme při prvních cvičeních poradit, jak různě se mohly cítit (dobře, uvolněně, měly obavy, něco je bolelo, měly zlost...).
- ✓ v dalším kroku si děti vyberou z připravených „tvářiček“ tu, která nejvíce odpovídá jejich pocitům.
- ✓ na pokyn pedagoga všechny děti najednou zdvihnou ruce s vybranou „tvářičkou“, aby se nemohly navzájem ovlivňovat.
- ✓ na základě toho pedagoga zhodnotí, jak se cítily všechny děti ve skupině, a zvláště si všimne dětí, které se cítily špatně; zeptá se jich, zda chtějí hovořit o tom, proč se necítily dobře, nebo zda chtějí hovořit jen s pedagogem, nebo s jiným dospělým.

Důležité je, aby také pedagog měl své kartičky s tvářičkami a rovněž dětem ukázal, jak on sám prožíval dobu, kterou takto společně hodnotí, a komentoval své pocity – co ho rozladilo, potěšilo, s čím byl spokojen, s čím ne, proč byl smutný, veselý apod (Zelinová, 2007).

Činnosti rozvíjející schopnost porozumět sám sobě

- ✓ Kdo jsem?

Při této aktivitě poskytneme dětem možnost zamyslet se nad sebou a vyzveme je, aby spontánně psaly všechno, na co si v této souvislosti vzpomněly. Potom mohou, pokud ovšem chtějí, přečíst své úvahy o sobě. Nakonec si společně pohovoříme o tom, jak je důležité poznat sebe sama.

- ✓ Čeho chci dosáhnout?

Je to podobná aktivita jako při písemném formulování bezprostředních, střednědobých a dlouhodobých cílů, ale zde se můžeme soustředit nikoli na hmatatelné nebo materiální cíle, ale na zlepšení vnitřních, osobnostních vlastností, na zvýšení mozkové kapacity, na vývoj sociálního chování, iniciativu při tvorbě pozitivních vztahů s vrstevníky i s dospělými.

Děti si zapisují následující cíle a po čase hodnotí, nakolik se jim podařilo je plnit:

- budu se ovládat, když mě někdo rozčílí;
- nebudu plakat pro každou maličkost;
- přestanu nadávat;
- budu pomáhat při učení kamarádovi (sourozenci);
- budu se často usmívat na ostatní.

✓ Co se mi daří?

Děti si vytvoří seznam toho, co se jim daří. Při tomto cvičení je požádáme, aby seznam ukázaly kamarádovi nebo někomu ze skupiny, i když nejsou právě přátelé. Děti si pak navzájem porovnávají seznamy a zjistí, v čem se shodují.

✓ Co se mi nedaří?

Prokonzultují i to, zda je ostatní vidí tak, jak ony vnímají samy sebe. Mohou také požádat rodiče, sourozence, pedagogy o hodnocení, co se jim daří.

Je to podobná aktivita jako předešlá. Můžeme přidat otázku, zda a do jaké míry má dítě snahu a chuť odstranit to, co se mu nedaří, a jak velkou snahu musí vyvinout k překonání nezdarů. K hodnocení můžeme použít škálu od 1 (nejmenší snaha) až po 10 (maximální snaha).

Emocionalizace

Citová výchova je velmi důležitá oblast rozvoje osobnosti dítěte. Na kvalitě emocí a citů záleží i motivace člověka, např. motivace k učení a sebezdokonalování. Rozlišují se city, afekty, vášně, nálady. Emoce jsou přímo odpovědné za to, jak jsme schopni konat. Proto má citová výchova tak důležité místo ve výchově (Zelinová, 2007).

Mezi hlavní skupiny emocí náleží:

- Hněv – rozhořčenost, nesnášenlivost, násilnictví, zuřivost, podrážděnost;
- Smutek – žal, melancholie, sebelítost, osamělost, sklíčenost, deprese;

- Strach – starost, úzkost, obavy, nervozita, znepokojení, pochybnost, zděšení, hrůza, panika, fobie;
- Radost – štěstí, uvolnění, rozkoš, euforie, extáze;
- Láska – přijímání druhých, přátelskost, důvěra, laskavost, oddanost, zbožňování;
- Překvapení – šok, údiv, úžas, podiv;
- Odpor – opovrhování, pohrdání, averze, nechut', hnus;
- Hanba – rozpaky, pocit viny, výčitky svědomí, poníženost, pokora, lítost.

Emocionální negramotnost může mít vážné důsledky. V rodině i ve škole se klade větší důraz na to, napíše-li dítě pěkně domácí úkol, než na to, jak se děti k sobě chovají, jestli si neublíží, zda se respektují. Svědčí o tom narůstající násilí ve školách, šikanování, sebevraždy, užívání drog, psychická onemocnění. Děti se uzavírají do sebe, nekomunikují se svým okolím, stávají se z nich samotáři. Takovéto děti jsou pasivní, bez energie, nešťastné a citově závislé. Vzniká u nich úzkost, deprese, strach, obavy, nervozita nebo smutek a deprivace, zdá se jim, že je nikdo nemá rád. Mají obtíže se soustředěním, nedokážou klidně sedět nebo bývají často zasněné (Zelinová, 2007).

✓ Projevování citů

Žáci ukazují nebo předvádějí, jak vyjadřují radost, smutek, strach, zlost, štěstí, úspěch apod. City mohou vyjadřovat neverbálně, verbálně, hraním rolí nebo kresbou. Připravíme různé hudební ukázky, které dětem postupně pouštíme (ukázky měníme podle tempa, hlasitosti, počtu hudebních nástrojů atd.). Děti vyjadřují své pocity z hudby kreslením nebo malbou.

✓ Uklidňující koutek

Jeden ze způsobů, který nám pomáhá naučit děti zvládat negativní city a emoce, je vytvořit k tomuto účelu v místnosti koutek, v němž se děti naučí identifikovat a ovládat své negativní projevy. Cílem tohoto koutku na ovládání negativních projevů citů i ostatních podobných technik je naučit děti ovládat emoce, vědomě regulovat chování a odnaučit se agresivně projevovat.

✓ Poznávám vlastní city, rozumím svému vlastnímu prožívání a chování

Děti zaznamenávají do tabulky, jak se chová jejich kamarád, který v nich svým jednáním obvykle navodí některý z negativních pocitů; současně vyjadřují, jak

v takové chvíli reagují. Například když mi kamarád nechtěl půjčit kolo – prožíval jsem (dítě zaškrtně ze seznamu danou emoci) a reagoval jsem – nic jsem si z toho neměl dělat...

Seznam mohou děti vypracovat podle toho, co skutečně zažily, nebo tento seznam vypracuje pedagog. Je vhodné zařadit i pozitivní chování. Situace ze života nebo vymyšlené situace řeší děti nejdříve písemně. Potom je vyzveme, aby tyto situace zahráli ve scénkách – používáme inscenační metody, hraní rolí a tvořivou dramaturgii.

✓ Na emoce s rozumem

Při pocitové výchově je potřeba reagovat na emoce s rozumem. Naše emoce, city a prožívání situací je poznamenáno tím, jaké myšlenky provázejí určitou situaci a city s ní spojené.

Děti si představí, že jsou na návštěvě, kde se seznámí s chlapcem, který se jmenuje Martin. Když s ním promluví, Martin se na ně vůbec nepodívá. Během krátkého rozhovoru si prohlíží místnosti a dívá se ostatním přes rameno. Děti zvažují, proč se Martin takto chová. V uvedeném seznamu zakroužkují tu emoci, která podle nich těmto myšlenkám nejvíce odpovídá:

Myšlenka: Ten je teda nezdvořilý. Nevšímá si mě, uráží mě to!

Možná emoce (zakroužkuj): zlost – smutek – nervozita – soucit

Myšlenka: Vůbec ho nezajímám. Každý se se mnou nudí.

Možná emoce (zakroužkuj): zlost – smutek – nervozita – soucit

Myšlenka: On se stydí. Asi ho znervózňuje, když se má na mě dívat.

Možná emoce (zakroužkuj): zlost – smutek – nervozita – soucit

Pomocí vlastního myšlení tedy můžeme takto postupně ovlivňovat naše prožívání a posléze i chování. Je důležité dostat city a emoce pod kontrolu – zejména ve složitých, konfliktních a zátěžových situacích (Zelinová, 2007).

Socializace a komunikace

Mimoškolní zařízení jsou po rodině a škole nejdůležitějším sociálním prostředím dítěte školního věku. Ve školních klubech a jiných zařízeních, kde děti tráví volný čas, získávají nejvíce zkušeností při kontaktu s vrstevníky. Adaptují se na prostředí a učí se podřizovat i přizpůsobovat své chování na základě dohodnutých pravidel. Děti se začínají orientovat ve skupinových vztazích, učí se spolupracovat, tolerovat druhé, přizpůsobovat své požadavky, hledají si místo v kolektivu a přebírají rozmanité skupinové role. Cílem je naučit se žít s ostatními lidmi, vytvářet pozitivní mezilidské vztahy, spolupracovat, komunikovat, diskutovat, zvládat kritiku, chovat se asertivně. Naučit se vnímat, plnit a tolerovat požadavky dalších členů skupiny, neprosazovat pouze vlastní potřeby a nároky, snižovat míru egoismu a agresivity.

Činnosti podporující schopnost spolupracovat

- ✓ Stavění společné stavby

Úkolem je postavit společnou stavbu (kostky, lego...) – možnost zúčastnit se na její realizaci má každý účastník. Na začátku si je třeba dohodnout pravidla, postup a pravomoce. Při větším počtu dětí je třeba je rozdělit do pěti až šestičlenných skupin. K pravidlům patří umět požádat o stavební materiál, zaděkovat za pomoc, dohodnout se na postupu, průběžně ho sledovat, nebrat si navzájem materiál, nehádat se, umožnit každému účastnit se na společném díle. Vychovatel do stavby nezasahuje, ale dbá na dodržování společného postupu a pravidel.

- ✓ Soutěž skupin ve zpěvu písní

Děti rozdělíme do pěti až šestičlenných skupin. Úkolem je připravit si seznam písní, v nichž se nachází určité slovo, např.: děvče/dívka/milá/holka, slunce, pes, láska, pěkný, vysoký. Píseň musí umět zazpívat alespoň jeden člen skupiny. Vedoucí skupiny si vylosuje pořadí a skupiny se ve zpěvu střídají. Tatáž píseň se nesmí dvakrát opakovat.

- ✓ Rozhovory v kruhu

Děti sedí v kruhu a podávají si libovolný předmět. Ten, kdo drží předmět v ruce, má právo mluvit nebo podat předmět dalšímu. Vychovatel spolu s dětmi dohodne téma

rozhovoru, např. nové dítě ve skupině, agresivní chování, příběh z pohádek, dobrý skutek. Hra pomáhá vytvořit návyk disciplinovaně se účastnit rozhovoru.

✓ Tři otázky

Jedno dítě sedí v kruhu a odpovídá na tři otázky. Vybere si z těch, kdo se hlásí jako tazatelé. Každý účastník může položit jen jeden dotaz. Otázky se týkají údajů ze života, zájmů, vlastností apod.

✓ Co to je?

Vytvoříme čtyř až pětičlenné skupinky a každý člen řekne jednu souhlásku. Úlohou dětí je pomocí samohlásek vytvořit různá vymyšlená seskupení a potom o nich postupně hovořit. Hra může pokračovat vzájemným přesvědčováním a argumentováním, že právě jeho význam slova je nejsprávnější. Každý se snaží získat pro svůj názor co nejvíce přívrženců. Příklady slov: ZIKARELO, MEKELO, PACANOHA, PARAMINODA apod. Představy, co jednotlivá slova znamenají, si mohou děti nakreslit (Zelinová, 2007).

2. Co dítě potřebuje

Zdeněk Matějček uvádí, že: „odpověď je složitá i jednoduchá zároveň: mnoho věcí, ale ze všeho snad nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem“ (Matějček, 2004).

K tomuto já dodávám, že jednoduše dítě potřebuje cítit lásku, že je milováno.

Vztah jaký má dítě ke svým rodičům, vychovatelům a okolí se v průběhu vývoje mění, jak jsem již zmínila v předchozí kapitole. Od pocitu bezpečí a jistoty, bezmezného zbožňování, až ke vzdoru a veliké kritičnosti a zároveň po pocitu uznání a vyrovnání se.

Hlavní vzory chování, které si přenáší do dalšího života, jsou prvotně u rodičů, jejich charakter, postoje, názory, sebevědomí, vztah, který mají k sobě navzájem. U učitelů, vychovatelů vyžadují spravedlivé jednání, sebeovládání a pochopení. A i k dalším pracovníkům či dobrovolníkům, kteří se věnují výchově, vzdělávání dětí či

s nimi pracují při volnočasových aktivitách, nutně potřebují pociťovat důvěru. Důvěřovat dospělým, že jim v případě potřeby pomohou anebo je jen vyslechnou. Důležité také je, aby děti od svých vzorů naučili, že dělat chyby a umět je přiznat, především se z nich poučit, je stejně žádoucí jako ....? Hlavně i dát prostor dětem dělat chyby, aby se z nich sami poučili.

Dříve pokud se dítě chovalo jinak než ostatní, bylo označeno za tvrdohlavé, vzdorovité a problémové. Dnes se psychologové, pedagogové a spousta dalších pracovníků zabývají dětskou dušičkou a tím jak dětem, které jsou dnes označovány jako autoritativní, dominantní a vůdčí, hyperaktivní, co nejvíce vyjít vstříc. Ale už malá miminka to umí pěkně hrát na rodiče, brzy zjistí, že pokud zapláčou, někdo je přijde pochovat. Smutným pohledem či brekem si batole u rodičů si lecos vynutí. A mnohdy je pro rodiče jednodušší ustoupit a vyhovět dítěti. Můj názor je takový, že dítě potřebuje být od rodičů milováno, ale nikoliv touto láskou dušeno. Ve výchově je dle mého názoru potřeba být důsledný, aby dítě vědělo, že veškeré jednání má i svůj následek. Pokud udělá chybu, ukázat možnost nápravy, nikoliv ji vyřešit za dítě. Ukázat, že jsme tu pro něj, podpořit jej, ale o nápravu se vždy musí pokusit nejprve samo.

V následujících kapitolách se věnuji právě tomu, jak dětem a mládeži pomoci, které neměli to štěstí a jejich rodiče je tolik nemilovali, nemají na ně čas nebo jim už sami neumějí pomoci.

2.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společností. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením, snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací

a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezúplatně.

<http://www.mpsv.cz/cs/9>

Nízkoprahová centra se vyznačují především tím, že děti, mládež či dospívající mohou tuto službu využívat bezplatně, anonymně a dobrovolně. Je to pro ně zázemí, kde mají možnost scházet se se svými vrstevníky, ale také zde mohou vyhledat pomoc. Proto mají tyto centra přizpůsobenou otevírací dobu, dle zájmu svých klientů. Velmi často zde bývají pořádány akce či volnočasové aktivity, které mají účel motivovat klienty k aktivnímu trávení volného času a seberealizace.

V městě Třebíči je zřizován nízkoprahový klub BARÁK, který je veden pod KLUBEM ZÁMEK v rámci centra prevence Třebíč a je jedním ze zařízení Oblastní charity Třebíč, jež je organizační složkou Diecézní charity Brno. Tento projekt je financován z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.

BARÁK je nízkoprahový klub splňující výše zmíněné zásady. Klade si za cíle:

1. Předcházet negativním vlivům v životě dětí a mladých lidí (zneužívání návykových látek, rizikový sexuální život, násilí, předsudky, kriminalita a jiné), zmírnit dopady těchto vlivů a zlepšit tak kvalitu jejich života.
2. Umožnit dětem a mládeži lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a začlenit je do skupiny vrstevníků a společnosti.
3. Nabídnout dětem a mladým lidem podmínky pro zvládání možné nepříznivé životní situace.
4. Posílit schopnosti dětí a mladých lidí samostatně zvládat nepříznivé životní situace a přijímat důsledky svých rozhodnutí.

http://www.klubzamek.cz/cz/o_klubu__poslani,_cile,_zasady_.html?action=zrus_hledani

BARAK nabízí svým klientům, stejně jako i jiné nízkoprahové zařízení, bezpečný prostor a zázemí, pomoc a podporu při zvládání nejrůznějších problémů (ve škole,

v rodině, s prací, se šikanou, drogami, v partnerských vztazích), informace o možnostech při hledání brigády, práce, výběru školy, pomoc s domácími úkoly, pomoc při jednání s úřady, policií atd. (případně i doprovod tam). Dále mohou klienti standardně využít volnočasové aktivity jako např. fotbálek, kulečnick, stolní a deskové hry, možnost tvořit v keramice nebo jinak výtvarně, tvořit vlastní hudbu v hudební zkušebně a další sportovní vyžití (ping-pong, boxovací pytel, hakisák, flowersticky, diablo, míčové hry).

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Účelem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi je poskytnout dále vyjmenované služby rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

Sociální služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Základní činnosti se při poskytování sociální služby aktivizační služby pro rodiny s dětmi zajišťují v rozsahu těchto úkonů dle ustanovení § 30 vyhlášky č. 505/2006Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:

- 1. pracovně výchovná činnost s dětmi;
- 2. pracovně výchovná činnost s dospělými, např. podpora a nácvik rodičovského chování včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách, školských zařízeních; přitom alespoň 70 % těchto činností je zajišťováno formou terénní služby;

3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních dovedností dítěte;
4. zajištění podmínek a poskytování podpory pro přiměřené vzdělávání dětí;
5. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity;

b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

1. doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět,

c) sociálně terapeutické činnosti:

1. socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začlenění osob.

<http://www.socialnisluzby-ipjmk.cz/Folders/372-1->

[Socialne+aktivizacni+sluzby+pro+rodiny+s+detmi+.aspx](http://www.socialnisluzby-ipjmk.cz/Folders/372-1-Socialne+aktivizacni+sluzby+pro+rodiny+s+detmi+.aspx)

2.2 Dobrovolnictví

Dobrovolnictví se realizuje a představuje činnosti různých nadací, charitativní, diakonie, občanská sdružení, veřejně prospěšné společnosti, které ve značné míře staví práci právě na dobrovolnictví.

Motivačními faktory jsou: pocit sounáležitosti (např. u seniorů), ocenění, pocit dobře vykonané práce, potřeba růstu, seberealizace, osobní zkušenost, možnost být součástí společenství, zvědavost, potřeba poznávat nové lidi, pocit dluhu (někdo mi pomohl), řád a pravidelnost (např. u nezaměstnaných), léčení komplexu méněcennosti, potřeba řešit určitý problém, náboženské důvody (Mühlpachr, 2011).

Hlavním a největším občanským sdružení zabývající se dobrovolnictvím v České republice je národní Dobrovolnické centrum HESTIA, které v ČR působí již od roku 1993, nejdříve jako nadace a od roku 1998 jako občanské sdružení. Jejich hlavní pracovní náplní je propagace, rozvoj a podpora dobrovolnictví. Vede mimo jiné kurzy pro dobrovolníky a organizace, které dobrovolníky vedou. Podle provedeného výzkumu z roku 2011 centrem HESTIA se v ČR dobrovolnictví věnuje více než třetina populace.

Kdo je dobrovolník?

Dobrovolník je člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti. Dobrovolník je člověk, který si dostatečně věří v tom, že může sám změnit věci, se kterými není spokojen. Je to člověk, který se odhodlá udělat ten jednoduchý, ale důležitý krok k tomu, aby se sám zapojil do činnosti, která je třeba nedostatečně zajišťována státními institucemi. Někdo, kdo neváhá obětovat část svého volného času pro vyplnění prázdného času druhých (např. dětí či nemocných) anebo zajištění aktivity, kterou by jinak neměl kdo organizovat (např. vysázet pár stromů).

http://www.dobrovolnik.cz/d_druhy.shtml

Význam dobrovolnictví pro společnost

Pro společnost má dobrovolnictví význam zejména v tom, že podporuje občanskou aktivitu a zapojuje občany do tvorby jejich vlastního životního prostoru – do identifikace a řešení problémů. Všeobecná deklarace o dobrovolnictví jej definuje takto: Dobrovolnictví, individuální nebo skupinová činnost, umožňuje:

- udržovat a posilovat takové lidské hodnoty, jako jsou soudržnost, zájem o druhé a služba jiným lidem;
- aby jednotlivci mohli uplatňovat svá práva a odpovědnost jako příslušníci komunity a aby se zároveň mohli po celý život učit růst, realizovat veškerý svůj lidský potenciál;
- propojení navzdory rozdílům, které nás rozdělují, abychom mohli žít ve zdravých, udržitelných komunitách a abychom mohli společně usilovat o nalezení nových řešení pro společné úkoly a mohli jsme utvářet náš kolektivní osud.“

<http://wwhgfw.hest.cz/ruzne/vyrzpr01.pdf>

Dobrovolníci se nachází ve zdravotnictví, sociálních službách, sportu, kultuře, ochraně životního prostředí, práci s dětmi a mládeží i jinde. Doufejme, že počet lidí, kteří chtějí pomáhat svému okolí bez nároku na honorář, poroste.

Zákon č. 198/2002 O dobrovolnické službě

Zákon o dobrovolnické službě je novou právní normou, již z názvu je patrné, že zákon si neklade za cíl upravit celou oblast dobrovolnictví, ale pouze jeho část – dobrovolnickou službu a hlavně její podporu ze strany státu. V § 2b se uvádí, že zákon se nevztahuje na „činnosti, které nesplňují znaky dobrovolnické služby stanovené tímto zákonem, i když jsou vykonávány dobrovolníky“. Zákon o dobrovolnické službě upravuje jen část toho, co lze vymezit jako dobrovolnictví. Neupravuje podmínky dobrovolné činnosti obecně, ale jen podmínky, které musí splnit organizace organizující dobrovolnickou službu, aby její činnost podporoval stát. Zákonodárce tedy co nejpřesněji vymezil základní náležitosti, k podpoře dobrovolnické služby.

Zákon o dobrovolnické službě v našem právním řádu zakotvuje několik nových pojmů, jako např. dobrovolník, dobrovolnická služba, vysílající a přijímající organizace. Dobrovolnická služba vymezená tímto zákonem se od ostatní dobrovolné činnosti liší především vztahem mezi dobrovolníkem a vysílající organizací. Dobrovolnická služba je členěna na krátkodobou a na dlouhodobou. Dlouhodobá dobrovolnická služba (trvající déle než tři měsíce) požívá na základě tohoto zákona silnější ochrany a také užívá výraznější státní podporu.

http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=198&PC_8411_1=198/2002&PC_8411_ps=10#10821

Je zde velký požadavek a osobnost koordinátora dobrovolníků. Koordinátorům je doporučeno absolvování kurzu dobrovolnického managementu nebo alespoň stáž v dobrovolnickém centru či v organizaci s dobře fungujícím dobrovolnickým programem. Koordinátor by měl být součástí vedení organizace, ve větší organizaci např. na pozici vedoucího oddělení. Je běžné, že koordinátor ve větší má k ruce několik asistentů – dobrovolníků, kteří čekají na své zařazení do činnosti organizace, případně jim organizační práce vyhovuje více než činnost s klienty. Koordinátor by měl mít možnost pravidelné supervize své činnosti tak, jak by mělo být samozřejmé pro všechny pomáhající profese s vysokou mírou neuropsychické zátěže pramenící z každodenního styku s lidmi, často v náročných životních situacích. Koordinátor by měl být schopen

svoji roli vykonávat na základě upřímných a otevřených vztahů s dobrovolníky, jimž se na tomto základě dostává jistoty, že to, co dělají, je významné a slouží dobré věci – koordinátor dobrovolníků je „vizitkou“ organizace (Frič, 2010).

V České republice má velikou tradici i sbor dobrovolných hasičů. Náplní těchto dobrovolníků je nejen hašení ohně, likvidace živelných pohrom, ekologických havárií, pomoc občanům v nouzi, ale i spousta kulturních a sportovních akcí, jako je především požární sport, hasičské plesy a bály, maškarní, pálení čarodějnic, dětské hasičské tábory či jiná setkání a tímto velmi pozitivně ovlivňují volný čas mužů, žen i dětí, kteří i v dnešní době vstupují do řad těchto dobrovolníků.

V souvislosti s dobrovolnictvím se chci jen okrajově zmínit a dobrovolném dárcovství krve, jelikož i já sama se tohoto dobrovolnictví účastním. Je to věc, která nebolí a ani mě pak nechybí. Můj důvod jít poprvé darovat krev byl prostý, někdo jiný ji potřebuje. Dárcovství je vedeno pod Českým červeným křížem. V Třebíči je odběrové středisko, které je detašovaným pracovištěm Fakultní nemocnice Brno. Zde jsem hovořila s vedoucí oddělení Mgr. Marií Dudíkovou, která mi sdělila, že: „V současné době máme 4000 dobrovolných dárců, které v případě potřeby telefonicky kontaktujeme. Zájem ze strany mladých zaznamenáváme díky akcím, které pořádáme spolu se středními školami. Pokud splní zájemce podmínky dárce, zařadíme jej do evidence. Konkrétní čísla, bohužel nemáme.“

Můj názor k dobrovolnictví je, že je potřeba vychovávat děti k tomu, aby byly ochotni pomoci bez nároku na odměnu. Stále je totiž vidět neochota pracovat a pomáhat. Povětšinou každý očekává finanční ohodnocení za to, když udělá „něco navíc“ nebo bezplatně.

2.3 Charakteristika programu Pět P

Program Pět P /pomoc, přátelství, podpora, péče, prevence/ je sociálně preventivní program pro děti ve věku 6-15 let, které jsou malinko odlišné od ostatních (dítě je vyčleněné z kolektivu, nemá kamarády, je obětí šikany, rodiče se rozvádí, je nepozorné, vyrušuje, nejde mu učení, je neaktivní, zadumané, těžko navazuje kontakty). Program

funguje na principu blízkého a přátelského vztahu mezi jedním dítětem a jedním dobrovolníkem. Základem celého programu je, že se odborně sestavená dvojice schází na 2 hodinky týdně a věnuje se volnočasovým aktivitám, na kterých se podle svých zájmů domlouvá. Nejčastější náplní schůzek je třeba sport, návštěvy výstav, muzeí, výlety, posezení v cukrárně, aj. Pravidelný kontakt dítěte s dobrovolníkem trvá nejméně po dobu deseti měsíců.

<http://www.bbbs.org/site/c.9iILI3NGKhK6F/b.5962335/k.BE16/Home.htm>

Program je zaměřen na řešení sociálních a komunikačních obtíží dětí. Dlouhodobý vztah s dobrovolníkem má vytvořit prostor pro růst sociálních dovedností, posilovat sebevědomí dítěte a zlepšit jeho motivaci navazovat vrstevnické vztahy. Dítě získá nového blízkého člověka, který je mu "společníkem", má na něj čas, může si s ním hrát povídat si, svěřovat se mu. Dítě si tak rozvíjí své dovednosti nebo získává nové, díky čemuž nabývá zdravé sebejistoty a osvojuje si prosociální vzorce chování. Vztah s dobrovolníkem je pro dítě první příležitostí, jak poznat kamarádství, cítit něčí zájem, něco zajímavého prožít.

V ČR funguje program Pět P od roku 1995. Pomalu se program rozšířil do mnoha měst České republiky a funguje pod záštitou různých organizací. Díky tomu také vznikla v roce 1999 Asociace Pět P v ČR. Asociace koordinuje úsilí jednotlivých center.

Děti do programu přicházejí přes pracovníky OPD, pedagogicko-psychologické poradny, výchovné poradce na školách. Dobrovolníci jsou dospělí lidé starší 18-ti let, často studenti, ale i mladí zaměstnaní lidé všech profesí. Každý dobrovolník pro účast v programu musí projít třídenním výcvikem, který je zaměřen na sebepoznání, motivaci pro práci v programu, dobrovolníci absolvují psychologické testy a individuální pohovory s psychology, pracují s představou, s jakým dítětem by se chtěli scházet.

Program řídí koordinátor, který je k dispozici dobrovolníkům, rodičům i dětem po celou dobu jejich účasti na programu. Kromě toho jednou měsíčně probíhá skupinová supervize dobrovolníků pod vedením supervizora-psychologa, kdy je možné dohodnout i individuální termín supervize.

Tento program přišel do Čech ze spojených států a slaví veliký úspěch. Avšak pravda je ta, že to zas taková novinka není. Jak jsem uvedla již výše, starší děti se ve svém volném čase museli starat a vychovávat mladší, jelikož rodiče byli v práci. A tento

obraz stále ještě můžeme vidět na vesnicích, kde si spolu hrají děti staršího i mladšího věku a nedělají mezi sebou rozdíl. Problém nastává ve větších městech, kde je větší anonymita a izolovanost, kdy si k sobě těžce hledají cestu vrstevníci natož děti s věkovým rozdílem.

2.4 STŘED, o. s.

Základní ideou občanského sdružení STŘED je poskytovat takové sociální a zdravotnické služby, programy a aktivity, které napomohou ke snížení výskytu rizikového chování dětí a mladistvých, ke zvýšení pocitu bezpečí občanů, k prevenci sociálního vyloučení a k vyšší uplatnitelnosti ohrožených skupin na trhu práce.

V roce 2010 oslavila organizace desáté výročí založení. V rámci jubilea krom stávajícího centra v Třebíči otevřeli nové pracoviště v Moravských Budějovicích a tím rozšířili stávající a funkční programy pro občany regionu Třebíčska o činnost Centra prevence a pomoci. Nízkoprahový klub pro děti a mládež Su-Terén a Sociální asistence a poradenství prošly úspěšně inspekcí kvality sociálních služeb. Bohatě využívané programy primární prevence získaly akreditaci Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Díky zájmu kraje Vysočina a Města Třebíče o komunitní a koncepční řešení potřeby a podpory sociálních služeb, se programy organizace stávají nezbytnou součástí „záchranné“ sítě. Nové webové stránky a logo organizace jsou začátkem cesty k vzájemnému porozumění poptávky a nabídky našich služeb směrem k široké veřejnosti. Zájem na zvyšování kultury organizace je společným zájmem všech pracovníků STŘEDu. Rozvoj organizace není možný bez zvládnutí náročné administrace evropských projektů a bez schopnosti předfinancování projektů z vlastních zdrojů.

Poslání organizace

- Posláním organizace je poskytování sociálních a zdravotnických služeb, programů a aktivit v zájmu uživatelů služeb, v náležité kvalitě a takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.
- Při poskytování služeb chce organizace zachovávat lidskou důstojnost, vycházet z individuálně určených potřeb uživatelů, působit na ně aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou

k dlouhodobému setrvávání ve službě nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování.

- Ztotožňují se s principy solidarity a partnerství.

Cílová skupina

- děti a mládež ve věku 6 – 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy
- rodiny s dětmi
- osoby se zdravotním postižením, senioři
- osoby v krizi
- osoby v obtížné životní situaci
- sociální pracovníci
- pedagogičtí pracovníci

Služby poskytované v organizaci STŘED:

➤ **Ambulance klinické psychologie**

Provoz této ambulance klinické psychologie je zajišťován dle zákona č. 162/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních.

Cílem této služby je minimalizace sociálně patologických jevů, minimalizace rozvoje závažných psychických obtíží či duševních poruch, cílem je předcházet nemocem, jejich včasný záchyt, účelná léčba a prevence progresu či recidivy již vzniklých nemocí.

Ambulance klinické psychologie nabízí psychoterapeutické služby, poradenství, komplexní psychologickou diagnostiku a cílená psychologická vyšetření, jak pro děti, tak i pro dospělé.

V ambulanci klinické psychologie je poskytována individuální a rodinná psychoterapie a poradenství, individuální supervize, externí supervize a kazuistické semináře. Dále je prováděna komplexní psychologická diagnostika. Nejčastěji řešenou problematikou v roce 2010 byly výchovné obtíže dětí a mládeže (záškoláctví, krádeže, útěky z domova, abusus návykových látek), dále problémy se začleněním do kolektivu vrstevníků, psychosomatické obtíže, specifické fobie, úzkostné potíže. U dospělých byly nejčastěji řešeny vztahové problémy v kombinaci s poruchou přizpůsobení,

úzkostně-depresivní poruchou a psychosomatickými obtížemi. Rodinné konzultace byly dále zaměřeny často na stabilizaci vztahů v rodině po jejím rozpadu.

Služby jsou hrazeny z prostředků veřejného zdravotního pojištění, z grantu Zdravého města Třebíč, Fondy ESF, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

➤ **Dobrovolnické centrum**

Program pro seniory a osoby se zdravotním postižením je akreditován pro oblast dobrovolnické služby dle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

Posláním Dobrovolnického centra je aktivně se věnovat rozvoji dobrovolnictví na území Třebíčska a Moravskobudějovicka.

Dobrovolnické centrum realizuje nábor, výcviky, supervize, motivační víkendy pro dobrovolníky, kteří jsou ochotni nezištně pomáhat druhým lidem. Dobrovolnické centrum realizuje tyto dobrovolnické programy:

Programy pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Dobrovolníci působí u seniorů a osob se zdravotním postižením a pomáhají tak s jejich aktivizací – doprovázejí klienty na procházkách, předčítají jim, povídají si s nimi a také mohou pomoci s jejich začleněním do kolektivu obyvatel v zařízení. Dobrovolníci zde vhodně doplňují činnost odborného personálu.

Ostatní dobrovolnické programy – v těchto programech se dobrovolníci nejčastěji věnují dětem a mládeži. Pomáhají jim naplnit jejich volný čas, připravují a realizují pro ně program, jsou pro ně starším kamarádem a často i vzorem.

Cíl :

- šíření osvěty o dobrovolnictví
- motivovat veřejnost k dobrovolnické činnosti
- podporovat dobrovolníky, oceňovat je a motivovat
- vyhledávat a komunikovat s přijímajícími organizacemi
- nabídnout klientům přijímajících organizací společníka či přítele, který jim rozumí

Cílová skupinou jsou dobrovolníci, tím může být kdokoli starší 15-ti let a dále klienti přijímajících organizací a dobrovolnických programů, děti a mládež, senioři, osoby se zdravotním postižením apod.

Zdroje financování:

- Ministerstvo vnitra ČR
- Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR

- Kraj Vysočina
- Město Třebíč, Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou
- Grantový program Zdravého města Třebíč

➤ Program Pět5

Program je registrovanou sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi dle zákona č. 08/2002 Sb., o sociálních službách a je akreditovaný u MVČR dle zákona č. 198/2002, o dobrovolnické službě.

Posláním služby je doprovázet rodiče a děti na cestě k řešení jejich problémů. Služba usiluje o zvýšení jejich dovedností změnit svou situaci vlastními silami a žít samostatný a zodpovědný život. Pomoc vychází z konkrétní situace v rodině. Program Pět P je dobrovolnický program, jehož náplní je pravidelný kontakt mezi dobrovolníkem a dítětem. Děti, které se zapojují do programu, měly v roce 2010 nejčastěji problémy v těchto oblastech:

navazování vztahů s vrstevníky, chováním doma či ve škole, snížené sebevědomí, popřípadě potřebují pomoci s přípravou do školy. Koordinátorky programu vyhledávají pro tyto děti vhodné dobrovolníky. Dobrovolník v programu Pět P je starší 18-ti let, prošel výcvikem dobrovolníků a psychologickou diagnostikou. Dobrovolník se poté schází s jedním dítětem po dobu minimálně 10 měsíců. Dvojice se vídá jednou týdně na 2-3 hodiny a tráví spolu volný čas – chodí na procházky, povídají si, sportují, navštěvují kulturní či sportovní akce apod. Dětem byla rovněž nabídnuta účast na letních výchovně rekreačních táborech, které STŘED,o.s. organizuje.

Cíl :

Cílem je rodič a dítě, kteří již nepotřebují využívat službu, protože:

- jsou schopni nést zodpovědnost za svůj život
- umějí hájit svá práva a plnit své povinnosti
- samostatně dokážou vyhledat odbornou pomoc, volnočasové aktivity apod.
- samostatně zvládají problémy každodenního života, včetně krizových situací
- samostatně zvládají hospodaření s penězi a péči o domácnost
- samostatně zvládají péči o dítě a jeho výchovu
- jsou začleněni do sociálního prostředí (skupina vrstevníků, komunita, sousedské vztahy apod.)

Cílová skupina:

- rodiny s dětmi ve věku (7 – 15 let). Jedná se např. o rodiny neúplné, rodiny se zdravotně postiženými osobami, rodiny v krizi (rozvod, ztráta člena rodiny, ztráta zaměstnání, dluhy, exekuce, změna bydliště, neplánované těhotenství atd.), rodiny s dětmi s výchovnými problémy a podobně.
- dobrovolníci starší 18-ti let

Financování je zajištěno z Evropského sociálního fondu, OPLZZ a dále ze zdrojů Ministerstva vnitra ČR.

➤ Sociální asistence a poradenství

Tato služba je registrována dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi a je organizací uznanou Ministerstvem práce a sociálních věcí na léta 2010 – 2012 pro činnost v oblasti prarodinných aktivit.

Posláním služby je doprovázet rodiče a děti na cestě k řešení jejich problémů. Služba usiluje o zvýšení jejich dovedností změnit svou situaci vlastními silami a žít samostatný a zodpovědný život. Pomoc vychází z konkrétní situace v rodině.

V rámci služby Sociální asistence a poradenství jsme prováděli tyto činnosti:

1. Individuální práce s rodinou

Její náplní je poskytování pomoci rodičům a dětem v situaci, s níž si sami neví rady. Sociální asistentky pomáhají rodině zorientovat se v problému a v tom, jak konkrétně ho mohou řešit. Podporují rodinu ve vlastní iniciativě a snaze, předávají potřebné informace. Smyslem této práce je posílit rodičovské dovednosti a kompetence a zamezit tak rozvoji rizik vyplývajících z obtížné životní situace rodiny a předcházet ohrožení vývoje dětí.

2. Besedy a přednášky pro odbornou i širokou veřejnost

Jejich cílem je zvyšování kompetencí a informovanosti rodičů z oblasti výchovy dětí. Zaměřují se na témata: pozitivní motivace dítěte, hranice ve výchově, vývoj dětské kresby, hyperaktivní dítě, co s tím?

3. Skupinová práce s dětmi

Všetečka – skupinová arteterapie. Pomáhá dětem zvládnout různé tíživé životní situace, s nimiž si neví rady. Pomáhá odstraňovat rizika, která z těchto situací vyplývají. Zvyšuje sociální dovednosti dětí v kontaktu s vrstevníky i dospělými. Je určena dětem

předškolního věku (4-7 let) s nerovnoměrným vývojem, s problémy v oblasti rozumové i emoční, s potížemi s adaptací v kolektivu, s komunikačními a výchovnými problémy.

Cíl :

Cílem je rodič a dítě, kteří již nepotřebují využívat službu, protože:

- jsou schopni nést zodpovědnost za svůj život
- umějí hájit svá práva a plnit své povinnosti
- samostatně dokážou vyhledat odbornou pomoc, volnočasové aktivity apod.
- samostatně zvládají problémy každodenního života, včetně krizových situací
- samostatně zvládají hospodaření s penězi a péči o domácnost
- samostatně zvládají péči o dítě a jeho výchovu
- jsou začleněni do sociálního prostředí (skupina vrstevníků, komunita, sousedské vztahy apod.)

Cílová skupina:

Uživatelé služby jsou rodiny s dětmi. Rodiny s dítětem/děťmi (věková struktura) - děti kojeneckého věku (do 1 roku), děti předškolního věku (1-7 let), mladší děti (7-10 let), starší děti (11 – 15 let).

Jedná se např. o rodiny neúplné, rodiny se zdravotně postiženými osobami, rodiny v krizi (rozvod, ztráta člena rodiny, ztráta zaměstnání, dluhy, exekuce, změna bydliště, neplánované těhotenství atd.), rodiny s dětmi s výchovnými problémy a podobně.

Zásady:

- individuální přístup k uživateli služby založený na partnerském vztahu (dialog, situační přístup)
- posilování samostatnosti a způsobilosti k řešení problémů
- podpora, nikoliv kontrola
- vedení k nezávislosti na službě
- vedení k přijetí vlastní zodpovědnosti za důsledky svého jednání
- spolupráce s ostatními organizacemi a institucemi v rámci zajištění komplexnosti služby

Zdroje financování:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
- Kraj Vysočina
- Fondy ESF, Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
- Fondy ESF, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Fondy EHP, Blokovaný grant

- Město Třebíč, Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou
- Grantový program Zdravého města Třebíč

➤ **Klub Su-Terén**

Posláním služby je usilovat o zapojení dětí a mládeže ve věku 7 – 20 let z Moravských Budějovic a okolí mezi skupinu vrstevníků, poskytovat jim informace, pomoc a podporu v nepříznivých životních situacích (jako jsou obtížné situace doma, ve škole, v partnerských vztazích atd.). Klub Su-Terén v Moravských Budějovicích navštěvují děti a mladí lidé třikrát týdně a jednou týdně se mohou s pracovníky potkat v terénu. Služba klientům nabízí využití volnočasových aktivit (stolní fotbal, počítač s internetem, deskové hry, šipky atd.), které jsou prostředkem k sociální práci. Pracovníci pomáhají klientům s nepříznivými situacemi, jako jsou špatné známky, nefunkční vztahy, nuda, rodiče nemají čas, nový partner rodiče, absence kamarádů, šikana, sexuální debut, přijetí vlastního těla, experimentování s návykovými látkami apod. Pracovníci každý měsíc zajímavou formou (divadlo, film, hry, dílny, holčičí a klučičí den) připravili pro klienty preventivní témata o kyberšikaně a facebooku, o vztazích a sexu, o volném čase, o rodině apod.

Klub Su-Terén se v březnu přestěhoval do nových prostor na Husově ulici. Klienti se dvakrát zúčastnili turnaje ve stolním fotbálku s jinými kluby v Blansku a Moravském Krumlově.

Cíl :

Cílem služby je zapojit děti a mládež do skupiny vrstevníků i do dění v širším okolí a vytvořit podmínky pro využití pomoci a podpory při zvládnutí obtížných životních situací a prostor pro vlastní nápady.

Cílová skupina:

Děti a mládež ve věku od 7 do 20 let, z Moravských Budějovic a okolí, které zažívají nebo mohou v budoucnu zažívat nepříznivé životní události (jako jsou obtížné situace doma, ve škole, v partnerských vztazích atd.) a nemohou nebo se nechtějí zapojit do běžných, volnočasových aktivit, tráví volný čas mimo domov. Službu nedokážeme poskytnout v jiném než českém jazyce, ani ve znakové řeči. Dále v případě takového zdravotního stavu klienta služby, který znemožňuje poskytnutí služby.

Zásady:

- nízkoprahovost
- anonymní poskytování služby

- bezplatnost služby
- místní a časová dostupnost služby
- klienti se nemusí registrovat
- individuální přístup ke klientům
- podporovat klienta, aby dokázal samostatně zvládat životní situace a byl zodpovědný za svoje jednání.

Zdroje financování:

- Fondy ESF, Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
- Fondy EHP, Blokovaný grant
- Kraj Vysočina
- Nadace Vodafone
- Město Moravské Budějovice

➤ Linka důvěry STŘED

Tato služba je registrovaná dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako telefonická krizová pomoc.

Poslání:

Posláním Linky důvěry STŘED je prostřednictvím telefonického hovoru poskytovat pomoc lidem (především) z Vysočiny v obtížné životní situaci, kterou nemohou či neumí zvládnout vlastními silami. Poradenství a pomoc v krizi poskytujeme také formou e-mailu a chatu. V roce 2010 se na Linku důvěry STŘED nejčastěji obraceli lidé s osobními problémy, s obtížemi ve vztazích, se sebevražednými úvahami, lidé trpící osamělostí či finanční tísní. V kontaktech byly mimo jiné poskytnuty informace o dostupných službách z psychosociální a zdravotnické oblasti v kraji Vysočina. Celkový počet kontaktů v roce 2010 v porovnání s předchozím rokem zaznamenal více než třetinový nárůst, což svědčí o stoupajícím zájmu veřejnosti o tuto službu. Zvláště poradenství formou e-mailu si lidé zvykli využívat mnohem více než v předchozích letech. Služba je poskytována na telefonních číslech 568 44 33 11 a 775 22 33 11, na Linku důvěry STŘED se mohou lidé obracet také prostřednictvím e-mailu zaslaným na adresu linkaduvera@stred.info. Odpověď na e-mailové dotazy je odesílána do 48 hodin. Provozní doba služby je každý den od 8 do 22 hodin, a to včetně víkendů a svátků.

Od prosince 2010 poskytuje Linka důvěry STŘED nově také internetové poradenství formou chatu na webové adrese www.elinka.iporadna.cz, a to vždy v pondělí a v sobotu od 19 do 21 hodin a v úterý od 10 do 12 hodin.

Cíl :

Cílem služby je uživatel, který:

- je zklidněný
- získal podporu ve zvládnání své obtížné situace
- rozumí situaci, ve které se nachází
- má představu a potřebné informace o tom, jak svou situaci bude řešit
- ví, co je to linka důvěry a v jakých případech se na ni může obrátit

Cílová skupina:

Služba je poskytována celé populaci bez věkového omezení. Jsou to obecně děti, dospělí a senioři, kteří se nacházejí v subjektivně obtížné životní situaci. Služba je poskytována pouze v českém jazyce.

Zásady:

- oboustranná anonymita - kontaktující osoby, pracovníků linky důvěry i adresy jejího sídla
- důvěrnost sdělených informací – mimo případy vymezené zákonem
- snadná dostupnost a možnost opakovaného kontaktu
- bezplatnost služby – služba je poskytována zdarma, volající hradí pouze telefonické spojení dle platných tarifů operátora
- stabilita služby
- vedení k nezávislosti na službě

Spolupráce:

- Česká asociace pracovníků linek důvěry
- Intervenční centrum pro oběti domácího násilí Jihlava
- Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina
- Občanské poradny v kraji Vysočina
- o. s. InternetPoradna.cz

Zdroje financování:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
- Kraj Vysočina
- Město Třebíč

➤ Šance ve STŘEDU

Tato služba je registrována dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako sociální rehabilitace.

Poslání:

Posláním služby je preventivně působit na děti a mládež v obtížné životní situaci. Poskytujeme individuální a intenzivní spolupráci. Mladým lidem se snaží pomoci zorientovat se v jejich životní situaci a vést je ke společensky přijatelným způsobům řešení jejich dalších životních událostí. Principem partnerského přístupu je prioritou. Služba nabízí pomoc jednotlivcům, kteří jsou ohroženi rizikovým vývojem. Při její realizaci úzce spolupracují se střediskem Probační a mediační služby v Třebíči a Městskými úřady v Třebíči a Moravských Budějovicích - Oddělením sociálně právní ochrany dětí. Práce s uživateli služby probíhá formou dlouhodobé případové práce. Spolupráce s uživatelem spočívá v pravidelném intenzivním setkávání, kde se uživateli a jeho zákonným zástupcům poskytují pomoc a podporu při řešení aktuálních obtížných situací, přispívají k eliminaci problémového chování apod. Klienti v roce 2010 nejčastěji využívali tuto službu se školní problematikou (špatné známky, nevhodné chování), nevhodné trávení volného času, problematické vztahy s rodiči a páchání méně závažné trestné činnosti. Uživateli služby byli v 17 případech chlapci, ve 4 případech pak dívky.

Cíl :

Cílem služby je dosažení takového stavu uživatele služby, kdy je schopen samostatně zvládat své životní situace a dodržovat společenské a právní normy, tzn.:

- uživatel pravidelně dochází do školy či do zaměstnání
- uživatel zvládá navazovat a udržovat mezilidské, přátelské vztahy a komunikovat s nejbližším sociálním okolím (rodinou, vrstevníky, ve škole, v zaměstnání)
- uživatel dodržuje zákony, tedy nepáchá trestnou činnost ani přestupky proti trestnímu řádu
- uživatel rozeznává a dodržuje pravidla slušného chování (chování ve škole – známka z chování, důtky; chování v zaměstnání – kázeňské přestupky)
- uživatel vhodně a smysluplně tráví svůj volný čas

Cílová skupina:

Uživatelé služby jsou děti a mládež ve věku od 12 – 26 let v obtížné životní situaci. Touto situací může být: spáchání méně závažného trestného činu, výchovné problémy ve škole a doma, předčasné ukončení vzdělání a hledání zaměstnání apod.

Zásady:

- zachování lidské důstojnosti
- individuální přístup k uživateli služby založený na partnerském vztahu
- podpora, nikoliv kontrola
- vedení k nezávislosti na službě
- uživatel služby se sám podílí na průběhu poskytování služby
- vedení k přijetí vlastní zodpovědnosti za důsledky svého jednání
- stabilita služby
- spolupráce s ostatními organizacemi a institucemi v rámci zajištění komplexnosti služby

Zdroje financování:

- Ministerstvo spravedlnosti ČR
- Fondy ESF, Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
- Kraj Vysočina
- Grantový program Zdravého města Třebíč
- Fondy EHP, Blokovaný grant Programy primární prevence

➤ **Programy primární prevence**

Programy primární prevence STŘED, o.s. dne 1. 11. 2010 prošly procesem certifikace způsobilosti poskytovatelů programu primární prevence podle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek.

Posláním programů primární prevence STŘED, o.s. je poskytovat programy a aktivity, které napomohou ke snížení výskytu rizikového chování, větší informovanosti a prevenci možného kriminálního chování u dětí a mladistvých. Snahou těchto programů je předcházet možným typům sociálního selhání – abúzu drog a jiných návykových látek, předčasnému těhotenství, šikaně, nákaze pohlavními chorobami, kriminalitě a to formou vícehodinových programů, kterých se zúčastňují třídní kolektivy školských zařízení.

Obsah programů, formy a metody realizace odpovídají charakteristikám dané cílové skupiny, pro kterou je konkrétní program určen. Lektoři programu úzce spolupracují s třídním učitelem, který se programů účastní. Programy sestavují odborní pracovníci STŘED, o.s. Lektoři jsou vybaveni odpovídajícím vzděláním a především zkušenostmi s prací s cílovou skupinou.

Cíl :

- informovat děti a mládež o nebezpečí rizikového chování a výskytu nežádoucího jednání jako např. drogy, šikana, pohlavní nemoci, protiprávní jednání atd.
- informovat o institucích a centrech na Třebíčsku, kde hledat pomoc a na koho se s problémem obrátit
- ovlivňovat postoje dětí tak, aby se vyhnuly násilnému chování, manipulaci a jinému nežádoucímu chování (šikanování, užívání drog, pohlavní nemoci apod.)
- posilovat zdravé sebevědomí, zodpovědnost, upevňovat a posilovat pozitivní hodnoty a postoje a kvalitně rozvíjet komunikaci a toleranci
- přispět při zjištění výskytu závažných problémů či protiprávního jednání k řešení situace a doporučit další postup

Cílová skupina:

- předškolní věk (4 – 6 let) – žáci MŠ
- mladší školní věk (6 – 12 let) - žáci I. stupně ZŠ
- starší školní věk (12 – 15 let) - žáci II. Stupně ZŠ
- mládež (15 – 19 let) - studenti SŠ, SOŠ, Gymnázií a SOU

Zdroje financování:

- Fondy ESF, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Grantový program Zdravého města Třebíč

➤ Centrum prevence a pomoci

Centrum prevence a pomoci nabízí:

Odborné poradenství pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení.

Realizace intervenčních programů na školách a jejich prostřednictvím:

- zkvalitnit nebo narovnat vztahové problémy uvnitř třídního kolektivu, rozvíjet pozitivní vztahy a komunikaci
- posilovat vhodné vzorce chování a jednání
- pomoci třídním učitelům lépe porozumět kolektivu třídy
- pomoci při řešení odhalené šikany v 1. a 2. stádiu Individuální konzultace a práce s klientem - poskytování:
  - komplexního odborného a sociálně právního poradenství
  - sociálně pedagogické a výchovné pomoci a poradenství, které vychází z aktuálních požadavků a konkrétních potřeb rodiče, dítěte či pedagoga
  - následné péče – zprostředkování odborné péče dalších odborníků
  - psychologické a speciálně pedagogické poradenství

Cíl :

Prostřednictvím odborných služeb nabídnout:

- pedagogickým pracovníkům a rodičům komplexní odbornou pomoc, potřebné informace a rady při řešení akutních problémů spojených s výchovou a vzděláváním jejich žáků a dětí
- dětem a mladistvým pomoc při hledání pozitivního způsobu svého životního stylu, přijmutí odpovědnosti za své chování a činy, narovnání narušených vztahů se svým okolím a podporu při důležitých životních rozhodnutích

Cílová slupina:

- rodiče dětí ve věku 3 až 18let
- děti a mládež ve věku 6 – 20 let se speciálními vzdělávacími potřebami a rizikovými projevy chování
- třídní kolektiv žáků ZŠ a SŠ
- pedagogičtí pracovníci škol a školských zařízení

Projekt začal fungovat od září 2010. Za období od září do konce roku 2010 se projektu účastnilo celkem 61 dětí (3 třídy ZŠ) v rámci započatých intervenčních Programů a dále celkem 7 individuálních klientů (3 děti do 18-ti let a 4 rodiče), kteří využili psychologických služeb v rámci ambulantní péče

Zdroje financování:

- Fondy ESF, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

➤ Vzdělávání pedagogických pracovníků

Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a Rozhodnutí o udělení akreditace vzdělávací instituce pod č. 17 403/2010-25 ze dne 28. 5. 2010 a Rozhodnutí o udělení akreditace vzdělávacího programu pod č.j.: 16 656/2010-25-472.

Cíl :

Zvyšování kompetencí pedagogických pracovníků při začleňování dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu.

Cílová skupina:

- pedagogičtí pracovníci

Kurzy:

Nové možnosti práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami – 80 hodin. Kurz je složen z osmi modulů, individuální supervize a skupinové supervize.

Témata jednotlivých modulů:

- Role pedagoga. Školní poradenské pracoviště. Komunikace v týmu. Síť organizací poskytujících odbornou péči.
- Základní vývojové fáze dítěte v souvislosti se školní docházkou. Krizová intervence.
- Školní třída – její vedení a diagnostika.
- Rizikové chování – vymezení jevů, řešení šikany v třídním kolektivu.
- Komunikace. Efektivní řešení konfliktních situací. Komunikace s problémovými žáky a rodiči. Krizový plán školy.
- Právní rámec spolupráce oddělení sociálně-právní ochrany městských úřadů (OSPOD) a školských zařízení.
- Problematika kriminality a alternativního řešení trestních věcí se zaměřením na děti a mládež.
- Školní preventivní strategie – efektivita, evaluace.

Vzdělávání učitelů škol:

Obsah:

Kurz je dotován 50 hodinami a je složen z šesti modulů. Jednotlivé moduly nelze absolvovat samostatně. Kurz je zdarma. Témata jednotlivých setkání a jejich časová dotace:

- Profesionální self-management jako prevence syndromu vyhoření a výchova k etice a duchovnosti.
- Nové metody práce s žáky se speciálními výchovnými potřebami. Právní vědomí pedagoga a spolupráce s jinými subjekty v místní komunitě.
- Komunikace. Efektivní řešení problémů a konfliktů. Práce se skupinou
- Speciální pedagogické a krizové intervence.
- Školní třída – její vedení a diagnostika.
- Komunikace s problémovým žákem a rodičem. Evaluační workshop.

Ukazatele:

V září 2010 se do tohoto kurzu přihlásilo 15 účastníků. Do konce roku 2010 se uskutečnily první tři moduly.

Zdroje financování:

Evropský sociální fond Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost, projekt Centrum prevence a pomoci

➤ **Celoživotních vzdělávání sociálních pracovníků**

Akreditace vzdělávací instituce: MPSV ČR č. 2008/079-I, akreditace vzdělávacího programu: MPSV ČR č. 2008/093-SP – 2008/0100-SP

Obsah:

Kurz se skládá z osmi modulů, které mohou frekventanti využít v plném rozsahu či jednotlivě:

- Komunikace
- Řešení konfliktů
- Sebepoznání
- Krizová intervence
- Šetrná sebeobrana
- Prevence vyhoření
- Supervize
- Etika a etické kodexy

Výstupem by pak mělo být zejména:

- posílení citlivosti pracovníků k problémům klientů
- zvýšení jejich kompetencí při práci s klienty
- reakce na osobní vzdělávací potřeby frekventantů
- rozvoj osobnosti účastníků kurzu (zacházení se slabými či silnými stránkami), a další

Cíl :

Celoživotní vzdělávání sociálních pracovníků prioritně kombinuje aktivizační metody a interaktivní výklad, veškeré teoretické poznatky jsou provázeny konkrétními zkušenostmi a případy. Důraz je kladen na osobnostní rozvoj sociálních pracovníků, jejich povědomí o svých silných i slabých stránkách.

Cílová skupina:

Kurz je určen pro sociální pracovníky státní správy, samosprávy i nestátních neziskových organizací, kteří chtějí získat širší škálu profesních dovedností a znalostí.

Zdroje financování:

- Příspěvky účastníků

http://www.stred.info/cze/index.php?action=page_detail&id=92

Preventivní programy organizace STŘED

V rámci svých služeb poskytuje organizace STŘED i nabídku preventivních programů v rámci primární i sekundární prevence pro děti a mládež. V rámci této služby je možné využít i individuální psychologické a speciálně pedagogické poradenství vedoucí k rozvoji schopností a dovedností, které povedou k posilování rodičovských kompetencí a pomohou tím zvládat nežádoucí chování dítěte tak, aby došlo k jeho zmírnění. Věnují se oblastem jako je špatný prospěch, problémy se soustředěním se ve škole, motivace k učení, strach ze školy, naplnění se domácích i školních povinností, dodržování pravidel, nerespektování rodičů a dalších autorit, uzavřenost dítěte, plachost, dítě nemá kamarády, lhaní, podvádění, útěky z domova, záškoláctví, drobné krádeže, agresivita, výbušnost, nepřátelské vztahy mezi sourozenci.

http://www.stred.info/cze/index.php?action=page_detail&id=13

Primární programy, které organizace nabízí, si mohou pedagogové vybrat z již připravených a jsou určeny pro mateřské, základní i střední školy.

Podmínkou je, aby třídu na program doprovázel pedagog. Lektori budou s pedagogem před programem hovořit o situaci ve třídě, dále pedagog vyplní objednávku, kterou zašle minimálně týden před konáním programu. Po ukončení programu seznámí lektor pedagoga s průběhem programu a doporučí další postup.

Při programech se využívá skupinové práce, předvádění hraní rolí, brainstormingu, modelové situace, hry, diskuse, závěrečného dotazníku, zpětné vazby, arteterapie, interaktivní a zážitkové techniky.

Jako jednorázový program primární prevence pro mateřské školy nabízí:

„Jak jednají nejmenší?“

Program je zaměřen na včasný rozvoj zdravého sociálního jednání dětí ve společnosti. Podporuje pocit bezpečí, ochotu spolupracovat, pozitivně posiluje a upevňuje vztahy v kolektivu a kladné sebehodnocení. Komunikace v programu je vedena prostřednictvím loutkových postaviček, které pomáhají zvýšit pozornost a zájem nejmenších dětí.

Program trvá v délce 60 minut s krátkou přestávkou. Na začátku je přivítání a představení realizátora, hra na seznámení, seznámení s rolemi loutek, které děti provedou vymezenými tématy a to, jak si více věřit a být samostatný, jak být zdrav a v bezpečí, jaká jsou možná rizika kontaktu s cizími lidmi, přizpůsobení se sociálnímu prostředí, jak umět říct ne.

Dlouhodobý program primární prevence určen mateřským školám a žákům 1. a 2. třídy základní školy.

„Chraň si své bezpečí!“

Program je zaměřen na rozvoj zdravého sociálního jednání dětí ve společnosti. Informuje o nebezpečí, které se může u žáků vyskytnout (např. zneužívání a týrání dítěte), dále sděluje, jak je důležité se s problémem někomu svěřit. Programem provází loutková postavička.

Program je rozdělen do dvou modulů po 60 minutách s krátkou přestávkou. V prvním modulu se žáci seznamují s nebezpečím kontaktu s cizími lidmi. V druhém modulu se poukazuje na věci, které by si žáci neměli nechat líbit (např. osahávání) a také seznamuje děti s tím, jak je důležité se svěřit se svým problémem někomu dospělému (např. maminka, tatínek, paní učitelka).

Z dlouhé řady jednorázových programů primární prevence určené pro žáky základní školy nabízí:

„(Ne)Bezpečně na síti“ – 3. – 6. třída

Program je zaměřen na podporu zdravého využívání volného času. Informuje o rizikovém chování na internetu např. kyberšikana, rizika sociálních sítí (Facebook), sdělování osobních údajů apod.

Program se skládá ze dvou vyučovacích hodin – 2x45 minut, kdy proběhne přivítání a představení realizátora, seznamovací hra, jako hlavní téma je počítač a počítačové hry – hlavní náplň volného času, internet – modelové situace, jak se na internetu chránit, na koho se obrátit s pomocí, diskuse.

„Závislosti ne!“ – 3. – 9. třída

Program je zaměřen na upevnění a posílení pozitivních hodnot a postojů u dětí a mládeže. Seznamuje žáky s kladnými návyky a posiluje schopnost odmítat návykové látky.

Program je rozdělen do dvou vyučovacích hodin – 2 x 45 minut. Začíná opět přivítáním a představením činnosti realizátora, seznamovací hrou (povzbuzující hra, která naladí ve třídě uvolněnou atmosféru a podpoří pozitivní smýšlení žáků), aktivity na pozitivní sebehodnocení a sebepoznání, objasnění pojmu závislost v souvislosti s alkoholem, drogami, PC a hra na toto téma, informování na koho se můžou děti obrátit, komu se svěřit, diskuse a závěrečný dotazník.

Z dalších bych jmenovala:

- „Umím poskytnout první pomoc?“
- „Jak se člověk může stát obětí?“
- „Mezilidská tolerance“
- „O sexu“
- „Subkultury – o lidech, co žijí trochu jinak“
- „Poruchy příjmu potravy“
- „Ty a já = my“
- „Na tenkém ledě“

U všech výše jmenovaných programů primární prevence je záměrem vysvětlit dětem nejrůznější životní situace a připravit je na jejich řešení nebo jim nabídnout možnost pomoci jak se s nimi vypořádat.

II. Praktická část

1. Cíle výzkumu

V případě mé magisterské práce se v praktické části jedná o popis zkoumané reality a náplně práce aktivizačního centra STŘED, o.s. Z výročních zpráv nebo webových stránek jsem se o organizaci dozvěděla mnoho informací, které se týkají jejich činnosti a programů, ale chtěla jsem zjistit, jak v praxi programy fungují, co si o nich myslí a jak jsou s nimi spokojeni zaměstnanci, dobrovolníci, ale i rodiče, kteří tyto služby využívají. Zajímalo mě, jak mohou a zda opravdu pomohou dítěti či mladistvému, který má problém výchovného charakteru anebo ukážou směr, kterým se může dále rozvíjet. Dále zda je ve městě Třebíč využito i nízkoprahové zařízení určené pro mladistvé. Díky této magisterské práci bych se od respondentů ráda dozvěděla, jak služby, které nabízejí, fungují při řešení výchovných a výukových obtíží.

2. Metodologie výzkumu

Kvalitativní výzkumnou metodu jsem zvolila pro získání informací, jelikož chci zjistit efektivnost a funkčnost jednotlivých programů. A právě touto metodou, metodou rozhovoru, zjistím odpovědi na otázky od všech zúčastněných a především jejich osobní názor na danou problematiku.

3. Výběr výzkumného souboru

Jelikož jsem výzkumnou část věnovala čistě organizaci STŘED, kontaktovala jsem Mgr. Hanu Dvořáčkovou, která má v organizaci na starost dobrovolníky a program PětP, a právě náplň těchto programů mě nejvíce zajímala. Setkala jsem se s velice příjemnou a sympatickou slečnou, která mi velice ochotně odpověděla na mé otázky a zprostředkovala kontakt s dobrovolníky a rodinou, která využívá program PětP. Dále mi pomohla oslovit další pracovnice, u kterých jsem se opět setkala s ochotou přispět do mé magisterské práce.

Základní charakteristika respondentů:

Respondent: Mgr. H D

Koordinátorka dobrovolnického centra, pod kterou spadají programy Pět P, programy pro seniory a zdravotně postižené a pro děti a mládež.

Respondent: Mgr. H O

Sociální pracovník sociální asistence a poradenství (sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi)

Sídlící v detašovaném pracovišti STŘED, o.s., Rudíkov

Respondent: Mgr. K M

Vedoucí preventivních programů

Respondent: V D, 20 let, studentka vysoké školy ekonomické

Dobrovolnice zařazená v programu Pět P - 2 roky

Respondent: M H, trenér ve fitness

Dobrovolník v programu Pět P – 4 roky

Respondent: rodina D

Klienti organizace STŘED, kteří jsou zapojeni do programu Pět P

4. Použité techniky

Studium dokumentace

Již v přípravné fázi rozhovorů, jsem se snažila zjistit z letáků organizace, výročních zpráv a internetových stránek co nejvíce informací o programech a službách, které organizace poskytuje. Také jsem hledala na internetu další informace a podobné projekty, abych si již dopředu udělala představu, jak v praxi tyto programy fungují.

Rozhovor

Jako vhodnou metodu výzkumu jsem zvolila nestandardizované rozhovory.

Při prvním telefonickém kontaktu souhlasila s rozhovorem Mgr. Hana Dvořáčková, která přislíbila i účast dalších respondentů.

Před prvním rozhovorem jsem se si připravila otázky, které se týkaly problematiky dobrovolnictví a programu Pět P. Zjistila jsme však, že každý rozhovor bude naprosto odlišný od ostatních a je tedy potřeba přistupovat k rozhovorům i respondentům naprosto individuálně a podřídít se spíše tomu, jak se rozhovor bude vyvíjet. V úvodu jsem si připravila vstupní otázku, pak stanovila okruh otázek, kterých jsem se při rozhovorech snažila držet a v závěru jsem se ptala, na jejich osobní názor a postoj a spokojenost. Často se sami respondenti dotazovali, jestli to odpovídá tomu, co chci slyšet a ptali se : Co byste ještě chtěla vědět? nebo Stačí to k tomu?

Rozhovory probíhaly na půdě organizace v místnosti určené pro výcvik a supervize dobrovolníků a jeden specifický byl uskutečněn ve fitnesscentru. Byla jsem velice ráda za otevřenost a důvěru, kterou mi respondenti poskytovali.

5. Přepis rozhovorů:

O programu Pěti P mi jejich koordinátorka Mgr. H. D. v rozhovoru sdělila následující: *„Na začátku spolupráce klienta a dobrovolníka je důležité znát okruhy zájmů, koníčků a vlastností, podle kterých se vybere dvojice dítě dobrovolník. První schůzka probíhá na půdě organizace STŘED, kde se proškolený dobrovolník se sejde s dítětem a rodinou, zároveň koordinátorkou a sestaví se individuální plán, kdy se po celou dobu společně snaží o jeho naplnění. Všechny strany spolu uzavřou smlouvy se souhlasem o účasti na programu. Po půl roce je schůzka, kdy se ověřuje, zda se daří individuální plán plnit nebo zda jej není nutné modifikovat. Podstatou je předem dohodnuté místo ke schůzkám. Dvojice má možnost scházet se v prostorách organizace, kde jim je poskytnuto určité zázemí, možnost her, prostor pro různé aktivity, ale tuto možnost dvojice vcelku nevyužívají a dobrovolníci mají pro děti připravené jiné aktivity, popřípadě se mohou setkávat u jednoho z nich doma. Velice často dvojice využívá sportovních či kulturních zařízení, ale velmi oblíbené jsou čajovny, cukrárny, a také procházky. Podstatou schůzek je zprostředkování zážitku formou hry, společných aktivit,*

kteře vedou k posílení správného chování, sebevědomí a především, pocitu důvěry, že je tu pro ně někdo, kdo má o ně zájem.

Jedno z hlavních úskalí bývá nekomunikující dítě, děti, které překračují stanovené hranice a pravidla a dítě, které má problém respektovat staršího kamaráda. Tyto problémy řešíme na pravidelném setkávání supervizi, kdy je dobrovolníkovi poskytnuto odborné vedení a možnost řešení daného problému. Pokud nedojde k navázání vztahu, není naplněn stanovený plán a hledá se vhodnější dobrovolník. Ve většině případů k navázání kamarádského vztahu dochází a programy fungují dobře a často dochází k tomu, že se smlouvy prodlužují, anebo je vztah ve dvojici takový pevný, že dochází k dlouhodobé interakci i mimo organizaci. Často se setkávám i s případy, že je pro dvojici obtížné vztah ze dne na den ukončit a málokdy se tomu tak děje. Dobrovolník s dítětem bývají v kontaktu i po ukončení programu.“

K dobrovolnickým programům pro seniory a zdravotně postižené uvedla:

„Zásadní rozdíl mezi dobrovolníkem v programu Pět P a dobrovolníkem, který se věnuje seniorům nebo zdravotně postiženým, spatřuji v tom, že zde není naplňován individuální plán a není zde potřeba vytvoření vztahu. Tyto programy nejsou tak časově náročné, není zde daná jasná pravidelnost. Dobrovolníci docházejí nepravidelně za jedním klientem nebo na nějaké skupinové sezení, do terapeutických dílen. Dobrovolník dochází za svojí oblíbenou skupinkou klientů či jen za jedním. Jeho náplní práce je zajít si s klientem na procházku, číst s ním knihy apod. Hlavní přínos spatřuji v tom, že senior má někoho, kdo jim naslouchá a často je dobrovolník pro seniora jakési pojítka s okolním světem. Myslím si, že tyto programy jsou úspěšné, jelikož často, i když to není podmínkou, i zde dochází k navázání vztahu. Především senioři velice ocení přítomnost dobrovolníků a velmi často chápou význam jejich dobrovolné služby.

Definovat rozdíly v práci s dětmi a seniory by bylo velmi obtížné. Z prvního pohledu jsou tyto služby podobné, jde v obou případech o společně trávený čas avšak rozdíl je zde v požadavcích jednotlivých klientů. Například fixace na dobrovolníka je obzvláště patrná u dětí, kdežto senioři více chápou pojem dobrovolnosti. Dále do P5 jsou vybíráni mladší dobrovolníci v rozmezí 18-25 let a k seniorům spíše straší, ale není to podmínkou.

Hledat dobrovolníky na okrese Třebíč není jednoduché. Hodně zde záleží na celkovém klimatu ve společnosti a ochotě. Je zde spíše patné materiální zaměření a sobectví, ale i přesto lze najít jedince, pro které je pomáhání druhým přirozenou součástí jejich charakteru.“

Koordinátorka dobrovolnických programů, mi potvrdila, že dobrovolníci a klienti v programu PětP spolu sepíší smlouvu, jednou za tři měsíce se zúčastní sepervizí a pak už schůzky s klientem probíhají zcela v jejich režii. Dvojice chodí do cukráren, čajoven a kulturních zařízení. Jako úskalí uvedla děti, které jsou nekomunikativní, ale toto s dobrovolníky řeší individuálně a dokáže jim poradit, jak s dítětem pracovat. Dále uvedla, že mezi dvojicí často dojde k navázání vztahu, který trvá i po skončení spolupráce s organizací. K dobrovolnickému programu se seniory mi koordinátorka sdělila, že hlavní rozdíl je v přístupu seniorů k dobrovolníkům. Také se na své dobrovolníky těší, ale především si cenní jejich práce a neberou ji jako samozřejmost. S naprostou jistotou mi na otázku, jak ji tato práce baví, odpověděla, že velice. I když zmínila, že je náročné hledat nové dobrovolníky, samotná náplň práce ji baví.

O sociálně aktivizační službě, určené pro rodiny s dětmi jsem hovořila s Mgr. H. O., pracovnící sociální asistence a poradenství.

„Mými klienty jsou rodiny s dětmi v rozmezí od 0 – 15 let. Děti nad 15 let by následně měli přejít do jiné služby. Jsou to rodiny, které se nachází v situaci, se kterou si neví rady. Jde o rodiny neúplné, rodiny se zdravotně postiženými osobami, rodiny v krizi (rozvod, úmrtí, ztráta zaměstnání, dluhy, exekuce, změna bydliště, neplánované těhotenství...), rodiny s dětmi s výchovnými problémy, s dětmi s nerovnoměrným nebo opožděným vývojem a s dětmi se sníženými sociálními dovednostmi, rodiny s dětmi v pěstounské péči.

Poskytování služby probíhá formou ambulantní – na pracovišti anebo terénní, přímo v prostředí rodiny nebo i jinde, např. při doprovodu na úřad. Jde o individuální konzultace s rodinou. Prvotně záleží na daném problému, který chce rodina řešit. Podle toho se konzultuje buď s celou rodinou, nebo jen s rodiči a s dětmi samostatně. Tato práce s rodinou má přesah do jiných oblastí jako je soc. poradenství, psychoterapie, speciální a sociální pedagogika, krizová intervence. Cílem je rodina, která se naučí

svou situaci zvládat samostatně. Rodina získá dovednosti a zvýší kompetence k řešení problémových situací.

Náplní je zde nácvik dovedností a zvyšování kompetencí, formou rozhovorů, vedení k náhledu, přijetí zodpovědnosti. Pomoc při orientaci v problému. Což v praxi znamená formou poradenského rozhovoru, který právě vede k náhledu, který si klient vytvoří, anebo jsou v rozhovoru nabídnuty možnosti řešení. Velmi účinným prostředkem jsou modelové situace, kdy se klient přímo učí reagovat na vzniklé situace a řešit je.

Při práci s dětským klientem se využívá metody rozhovoru, pokud se řeší výchovné potíže, velice se využívá motivační plán, který je zaměřen na danou oblast, která je potřeba rozvíjet. Dále cvičení zaměřená na posílení kognitivně emočních složek osobnosti, skupinová práce, umět pracovat s vrstevníky, rozvíjet komunikační dovednosti, posilovat žádoucí formy sociálního chování.

Hodnotit efektivnost této služby je těžké, jsou zde velká specifika. Záleží na daném cíli, který si dotyčný klient stanoví na začátku služby. Pokud je reálný, dosažitelný, tak klient i organizace hodnotí službu efektivně, jelikož došlo k jeho naplnění. Pro organizaci je efektivní i situace, kdy při prvním kontaktu jsou cíle nereálné, ale klient přijde znovu a dojde k náhledu na jejich nereálnost a cíle si změní. Na začátku poskytování služby si klient stanovuje cíl, kterého chce v rámci spolupráce dosáhnout. Cíl se rozpracuje v individuálním plánu, stanoví se kroky, které k němu vedou a časový harmonogram. Individuální plán je průběžně přehodnocován. V rozhovoru si klient sám říká, co se mu povedlo a jakých změn dosáhl. Podle toho posuzuje efektivitu a případně může přehodnotit svůj cíl. V návaznosti na časový harmonogram, klient vidí dílčí úspěchy, které jej motivují k další práci a vlastním úspěchem posiluje sebevědomí a pocit vlastní hodnoty.

Tato práce má pro opravdu smysl a velmi mě baví. Při příchodu k této problematice má člověk určité představy a dospěla jsem k tomu, že je opravdu nutné pracovat s celou rodinou a s tímto modelem, jsem k organizaci STŘED přišla a zde si potvrzují, že tento model opravdu funguje a že má výsledky a je efektivní. To že mě tato práce baví je i o týmu a o vysoké kultuře organizace, o vytvoření prostoru k dalšímu profesnímu rozvoji a sebevzdělávání. Dle mého názoru pokud toto chybí, tak úspěšnost služeb je nižší a i nižší úspěšnost v práci s klienty.“

Při tomto rozhovoru jsem se setkala s pracovníci, na které bylo již při prvních odpovědích znát, jak velký profesionál to je a jak své problematice velmi dobře rozumí. I její odpovědi na mé otázky formulovala, tak jako by sama psala hodnocení své práce. K sociálně aktivizační metodě, mi v rozhovoru sdělila, kdo jsou jejími klienty, s jakými problémy za ní klienti přicházejí, jak jim tyto problémy pomáhá řešit. Uvedla, že když se nepodaří napoprvé naplnit cíl, který si klient určí, není to neúspěch, protože si klient, často uvědomí, že nadhodnotil své síly a že i nadhled je úspěch. Dále mě zaujalo, s jakou energií o své práci hovoří, i když už je v této praxi řadu let, stále ji tato práce baví a řekla mi, že právě organizace STŘED dělá vše proto, aby její zaměstnanci netrpěli syndromem vyhoření.

Další rozhovor proběhl s Mgr. K. M., vedoucí programu primární prevence. K těmto programům mi uvedla následující:

„Každý rok je vypracována nabídka primárních programů, kterou organizace rozešle po školách zde na okrese a školy si z nabídky vyberou. Program pak zahrnou v rámci minimálního preventivního programu školy, kdy školní metodik zpracovává a vybírá organizace, které se zabývají primární prevencí. Programy probíhají na školách ve třídách nebo v zařízení organizace v Třebíči nebo v prostorách v Moravských Budějovicích, kde je detašované pracoviště organizace. Lektoři na lekce jezdí ve dvojicích, kdy jsou rozdělené aktivity, rozdělené kompetence a role, takto to je i doporučené v metodických pokynech.

Děti většinou program nebo téma lekce neví. Třídí jim pouze řekne, že se téma týká primární prevence. Reakce na ně jsou velmi dobré, děti se nemusí učit, jsou aktivní a většinou se ihned zapojí, jelikož pro mě máme připravený takový program, že ihned začnou pracovat např. ve dvojicích. Stane se, že se třídou setkáváme i na přes rok, kdy si nás pozve metodik na jiné téma, děti pak již ví, co je bude čekat a komunikace se třídou je ještě snazší. Lekce se liší, zde záleží, na jaké téma jsme do třídy pozváni. Ke každému programu máme dopředu vypracované metodiky na konkrétní téma a jsou samozřejmě i přizpůsobené cílové skupině, kdy jsou nachystané jiné aktivity jiné hry. I když je téma choulostivé, děti se nestydí. Ihned po zahájení pro ně máme připravené aktivity a jsou vlastně nuceni ihned se zapojit a spolupracovat. Ve třídě bývá i třídní učitel a někdy se stane, že děti se nechtějí projevit před ním. Veskrze máme od dětí

kladnou zpětnou vazbu, ještě se nestalo, že bychom se setkali s negací či nějakou neadekvátní reakcí.

V nabídce se nachází i programy zaměřené na řešení problémových vztahů a situací v třídním kolektivu, vždy záleží na požadavku třídního učitele. Může to být například podpora v začleňování nově příchozího žáka nebo žáka, který je kolektivem třídy nebo skupinou žáků odmítán či netolerován z důvodu nějaké odlišnosti. Můžou to být třeba i konfliktní situace vzniklé mezi žákem a učitelem. Hlavní je práce se třídou, ale především s třídním učitelem. Třídní učitel vidí, že se mu v té třídě špatně učí nebo je tam něco špatně. Před setkáním se třídou se sejdeme s třídním učitelem a stanoví se cíle programu, jeho očekávání, to na čem on bude s třídou pracovat a jak je důležité ve třídě stanovit hranice a pravidla. Veškeré aktivity se třídou probíhají za přítomnosti a spolupráce pedagoga (vychoovatele), který je nedílnou součástí třídního kolektivu, může se zapojit aktivně nebo jako pozorovatel. Práce se skupinou je různá, bývají 3 setkání, ale maximálně 5. Hlavně to záleží na práci učitele, zda vymezené cíle jsou naplňovány či nikoliv. Vždy je především na požadavcích školy a třídy. Není zde daná metodika, každá třída i náplň práce se třídou je jiná. Obecně dochází k prvnímu setkání, diagnostiky třídy a pak na základě tohoto vymýšlíme, co a jak by šlo se třídou dělat, ale toto není pravidlo, je to právě o tom, že je to Šité na míru dané třídě.

Musím říct, že za pět let, co primární prevenci vedu, vidím větší otevřenost především škol, které se již nebojí říct, že mají na škole šikanu či jiný problém. Markantní rozdíly jsou na městě a v maloměstě. Jsou zde obrovské změny v postojích. Často se stává, že děti za tu dvou hodinu si získají natolik velkou důvěru a přijdou a svěří se. Je pro mě opravdu velké ocenění, že svou práci někomu pomůžu. Není to pro mě zaměstnání, ale práce, kterou jsem chtěla dělat a baví mě.

Na rozhovor s vedoucí primární prevence jsem se již dopředu těšila. Již v samotném propagačním materiálu organizace, určeným pro školy, se mi nabídka těchto programů velice líbila a hodnotila jsem je jako velmi aktuální, jelikož vedoucí těchto programů připravila i takové, které se tematicky věnují kyberšikaně, problematice facebooku či subkulturám. Při setkání s vedoucí těchto programů jsem byla opět velmi mile překvapena. Tato pracovnice se již při prvních odpovědích zamýšlela nad tím, jak mi co nejvíce tento program přiblížit a vysvětlit, jak vzniká například i metodologie k těmto programům. Většinou se jedná o individuální práci se skupinou – třídou, či jedincem.

Uvedla, že často jsou při návštěvách tříd nápomocné samotnému kantorovi, který již nemá tolik energie ke zvládnání pubescentů. Taktéž jako dvě předešlé pracovnice, uvedla, že je přesvědčena, že programy jsou přínosné a že fungují téměř bezchybně, že je se svou prací spokojená a že si cenní svých výsledků.

Dalším respondentem je V. D., 20 let, studentka vysoké školy ekonomické, dobrovolnice zařazená v programu Pět P, její pohled na problematiku je takový:

„Mám vystudované víceleté katolické gymnázium a na naší škole byla pracovnice z organizace Střed, která hledala nové dobrovolníky. Nejdřív se nikdo nepřihlásil, ale pak jsme si s kamarádkou řekly, že bychom to mohly zkusit. Zavolaly jsme do organizace a oni nám řekli, kdy máme přijít. Pak jsme prošly výcvikem, který byl přínosem i pro nás samotné, a podepsaly smlouvu s organizací. Já jsem měla zájem být zařazená v programu Pět P a kamarádka chtěla chodit do domova důchodců a zkusit se věnovat canisterapii. Vše potřebné jsem se dozvěděla při výcviku a taky jsem si spoustu informací našla na internetu. Již při výcviku jsem řekla, že mi je jedno koho mi přidělí. Organizace mi přidělila holčičku, která je mírně mentálně postižená. Ze začátku jsem měla veliký strach, jak to zvládnu, ale náš vztah vznikl velmi přirozeně. Rodičům šlo o to, aby si jejich dcera rozšířila okruh přátel a více se otevřela a získala větší sebedůvěru v komunikaci s jinými lidmi. A už spolu jsme dva roky. Protože se vše podařilo, tak jsme nechtěli kamarádství ukončit a smlouvu jsme prodloužili. Kde budou schůzky probíhat, záleží na nás. Když je pěkné počasí, vyrazíme na delší procházku, dáme si v parku zmrzlinu, byly jsme i na bruslích, zaplavat anebo si jen tak sednem u nich na zahradě na houpačce a povídáme si holčičí věci. Přivedu ji k jiným a novým aktivitám. V současné době jsem začala studovat v Brně, ale i tak se snažím jednou za měsíc s ní sejít a být spolu.

Co mi to dává dělat dobrovolníka? No já jsem si teď četla na stránkách dobrovolnické organizace Hestia takový citát, že za dobrovolnictví se člověk nemusí stydět. Já nic takového nepociťuju, já jsem v tomhle trošku sobecká, že z toho mám dobrý pocit pro sebe, že někomu pomáhám. Mě totiž připadá, že ona mi toho přináší mnohem víc, než já jí. Nejde to moc popsat slovy, to si člověk musí sám vyzkoušet, jinak to nepochopí. Chtěla bych se tomu věnovat i nadále, třeba i v jiné další oblasti, ale na svou „kamarádku“ si ráda čas najdu“

Rozhovor s touto dobrovolnicí byl především veden v duchu toho, jak vidí dobrovolnictví ze své pozice. Co ji k tomu přivedlo, jak probíhají schůzky a co si o dobrovolnictví myslí. Zde bych hodnotila, že tento kamarádský vztah se opravdu povedl. O své svěřenkyni mluví velmi hezky a je cítit, jaký spolu mají blízký vztah.

Dalším dobrovolníkem, který mi poskytl rozhovor, je M. H., trenér ve fitness.

„Přítelkyně pracuje v organizaci STŘED a řekla mi, že je tam jeden chlapec, který by se chtěl věnovat posilování. Zeptala se, jestli bych se chtěl stát dobrovolníkem a jeho starším kamarádem. Nejdřív jsem váhal, ale v podstatě jsem na tom nenašel nic špatného. Kluci, které to zajímá, budou za mnou do fitka chodit a pak si s nimi můžu povídat na baru u koktejlu. Další věc, kterou jsem zvažoval, zda podepsat smlouvu s organizací nebo nechat to na přítelkyni a ať děti chodí samy. Ale člověk potřebuje i nějakou tu radu od organizace a přeci jen o tom ví i rodiče a není to jen domluva „na půl huby“. V současné době mám tři chlapce, kteří za mnou dochází, někdy i zároveň a když chtějí tak se vidáme i třikrát týdně. Musí být typově vybrání, dá se už dopředu poznat, koho to bude bavit a kdo se na to nehodí. Jsou to kluci, kterým je 14 a 15 let, takže i to posilování k tomu přizpůsobuji. Kluci přijdou za mnou do fitka, většinou se předem domluvíme i na čase. Zacvičíme si spolu a pak posedíme u nějakého jogurtového koktejlu na baru a povídáme si. Kluci samozřejmě můžou přijít, když nejsme domluveni a najdou mě tam, jen se jim nemůžu plně věnovat, ale i tak jsou rádi, že si můžou popovídat třeba s dalšími trenéry. Už spolu takto trénujem skoro rok a na klucích je znát, jak jim stouplо sebevědomí a i to že se pohybují v jiném prostředí, kde už je vlastně všichni znají a patří do naší rodiny. Naše písemná smlouva se dvěma z nich již bude končit a prodlužovat ji nebudem. Domluvili jsme se, že kluci za mnou můžou chodit i tak nadále a již nebude potřeba prostředníka organizace. Dokonce ten starší, už si u nás na léto zamluvil brigádu. Zná zdejší provoz a co, kde má být. Jak říkám, patří mezi nás.

Někaké komplikace se také vyskytly. Je opravdu potřeba vytipovat takového kluka, kterého to bude bavit. Stalo se nám, že po měsíci přestal klient chodit a ani se neozval. Řešilo se to s organizací, která jej přidělila někomu jinému. A taky je důležité se s rodiči dopředu domluvit na podmínkách a i návštěvách fitka, né všichni rodiče s tímto můžou souhlasit.

Tím, že pracuji jako dobrovolník, se pro mě se nic moc nezměnilo... Stále je mým hlavním povoláním trenérství, jen se k tomu zvlášť věnuju několika klukům, kteří potřebují pozornost a mají zájem cvičit. Těší mě, že to kluky baví a vím, že i ve mně mají určitý vzor a snažím se podle toho před nimi chovat. Jinak musím říct, že obdivuji každého, kdo se dobrovolnictví věnuje.“

Rozhovor s tímto respondentem byl veden ve velice uvolněném duchu a odehrával se ve fitness centru. Tento dobrovolník na mě zapůsobil svoji bezprostředností. Svoji práci dobrovolníka, jako práci nepovažuje, jelikož se této činnosti věnuje ve svém zaměstnání. Je vidět, že díky zkušenostem, které má jako trenér, umí vést i své svěřence z programu PětP. Jelikož je tento respondent velická osobnost, tak tím pozitivně ovlivňuje své „mladší kamarády“, kteří, jak jsem se zde přesvědčila, k němu téměř obdivně vzhlíží. Uvedl, že nějaké komplikace ve vztahu mohou nastat, ale že se dají s pomocí organizace řešit.

Další rozhovor a pohled na problematiku ze strany klientů mi poskytla rodina D., která je zapojena do programu Pět P.

„Vše začalo tím, že nám třídní učitelka řekla, že naše dcera neumí v kolektivu moc dobře komunikovat a neumí se prosadit, a že by bylo dobré ji nějak podpořit a že je možné využít program Pět P, který v Třebíči provozuje organizace STŘED a zkusit pomoc od staršího kamaráda. Samozřejmě jsme si všude možné sehnali nejrůznější informace, jaké jsou podmínky a jak vše probíhá. Poté jsme kontaktovali organizaci a domluvili si schůzku, která proběhla ještě bez dcery. Měli jsme malinko obavy z toho, jakého dobrovolníka nám organizace vybere, ale byli jsme spokojeni. Kamarádkou naší dcery se stala drobná, sympatická a sebevědomá blondýnka. Tušili jsme, že by si mohly porozumět a věděli, že tato slečna dodá naší dceři potřebné sebevědomí a doufali, že vše vyjde na jedničku. Speciální požadavky jsme neměli. Dceři jsme vysvětlili, že nejde o nic špatného, že jí chceme nabídnout další možnost, jak trávit s někým jiným volný čas a že ji starší kamarádka může naučit novým věcem. Schůzky probíhaly tak, že jsme se většinou dopředu domluvili, kde a jak budou trávit příští schůzku. Holky bývaly u nás doma, hrály si spolu, chodily i do kina a na dětské dny pořádané rodinnými centry, když bylo pěkně, chodily na houpačky a povídaly si. Dcera se nejdříve malinko ostýchala, ale dobrovolnice to s dětmi opravdu umí a ví, jak na ni. Již po druhé schůzce se dcera

vracela usměvavá a s novými zážitky. Bylo vidět, jak jí postupně stoupá sebevědomí a i důvěra k ostatním. Již věděla, jak začít konverzaci v kolektivu nestyděla se říct svůj názor a stát si za ním. Což je v dnešní době velmi důležité. Tento program naprosto splnil naše očekávání. V organizaci pracují lidé na svém místě a to platí i o dobrovolnicích.“

V rozhovoru s rodinou, která využívá program Pět P, jsem se dověděla o tom, jak zvažovali využití tohoto programu, o obavách, které předcházely prvnímu setkání s dobrovolníkem. Vztah mezi jejich dítětem a dobrovolníkem se utvořil a i nadále se rozvíjí, z čehož mají rodiče radost. I když již došlo k naplnění cíle, souhlasily zúčastněné strany s prodloužením. Program i samotnou organizaci a její zaměstnance hodnotí velice kladně.

6. Dílčí závěr

Rozhovory, které jsem získala ve své výzkumné části, se všechny týkají organizace STŘED, jejich pracovníků, programů a dobrovolníků. Se všemi, se kterými jsem mluvila, mi potvrdili, že jejich programy naplňují své cíle, fungují tak, jak mají a především, že klienti, kterým jsou služby určeny, tyto využívají a především jim pomáhají s jejich problémy.

Na základě výše uvedených rozhovorů musím konstatovat, že cíle, které jsem si v úvodu vytyčila, a to zjistit význam a funkčnost dětských aktivizačních center ve městě Třebíči, zjistit, jak v praxi funguje teorie, s jakými úspěchy se setkává, se mi podařilo naplnit a potvrdit.

Závěr

Výchova dětí je pro rodiče v současné době nelehkým úkolem. Přáním mnoha volnočasových center či organizací je jistě s tímto úkolem pomoci a přispět svým dílem ke stabilizaci rodin, aby se děti cítily bezpečně a rostly po stránce morální, intelektuální i duchovní. Společným zájmem je zde směřovat k harmonickému růstu osobnosti dítěte. Vést dítě k získávání dobrých návyků – práce, pořádek, samostatnost, začlenění do kolektivu, rozvoj intelektu a psychomotoriky a formování charakteru od nejmenších dětí až po náctileté.

Dítě a jeho jedinečná osobnost, která se postupem času komplexně utváří, kdy do tohoto procesu mohou a i zasahují další významné faktory, jako je školní docházka, škola, učitelé, vychovatelé. Svým odborným přístupem mohou modelovat nebo i deformovat osobnost a třeba i zmírnit či zamezit negativní vlivy okolí.

V závěru chci uvést i svůj názor na danou problematiku. Je spousta dětí, které mají výchovné problémy, pak je hodně dětí, které mají již od raného dětství komplikovanou osobnost a vyžadují specifický přístup. Na druhé straně stojí určitý zlomek dětí z problematických rodin, které mají to štěstí, že je toto přímé negativní prostředí nikterak neovlivní a vyrostou z nich sebevědomé a zralé osobnosti. Některé děti ocení snahu, kterou vyvíjí rodiče, učitelé, vychovatelé a další, kteří se jim snaží v těžkých životních obdobích ulehčit rozvoj. Pak jsou jiné děti, které berou jako samozřejmost, že jim někdo pomůže a postará se o jejich trable a bolístky. A poslední skupinou jsou děti, které reagují negací na jakýkoliv náznak vedení či pomoci a tvrdě si jdou dále po své cestě.

V úvodu jsem si stanovila cíl práce, zjistit význam a funkčnost dětských aktivizačních center ve městě Třebíči. Zjistit, jak v praxi funguje teorie, s jakými úspěchy se setkává.

V praktické části jsem si díky rozhovorům potvrdila, že aktivizační centra naplňují svůj význam, drží se a pracují podle metodik a jejich programy jsou plně funkční, efektivní a jejich klienti i samotní pracovníci jsou s nimi spokojeni.

Domnívám se tedy, že cíle, které jsem si stanovila, se mi podařily splnit. Tato práce pro mne byla přínosem, jelikož jsem zjistila a i si potvrdila to, že pokud má dítě či

mladistvý problém, který se nemusí týkat výchovných či školních problému, lze využít služby či programy, kde jsou lidé na svém místě a umí poradit a pomoci.

Ve své diplomové práci jsem se věnovala tématům jako je pedagogika volného času, zařízení pro výchovu mimo vyučování, nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež, dobrovolnictví a především organizaci STŘED. Všechna tato témata přímo naplňují definici sociální pedagogiky, jelikož tyto oblasti, které jsem ve své práci popsala, se zabývají výchovným působením na děti, mládež a sociálně znevýhodněné.

Závěrem chci znovu zmínit, že jsem nadšená profesionalitou, otevřeností a přístupem, který mají zaměstnanci v organizaci STŘED. Je vidět, že zde svou práci berou vážně, ale především, že je tato práce baví. Často zde probíhají supervize a porady, kde si pracovníci navzájem radí a podporují se. Díky tomu mají stále mnoho energie, chuti do práce a mohou se tak plně věnovat každému klientovi. Prostřednictvím této diplomové práce jsem se seznámila s pracovníky v občanském sdružení, na které bych se neváhala obrátit, pokud bych musela řešit nějaký problém nebo čelila složité životní situaci.

Nejlepším lékem na lidské bolístky je budování sebedůvěry. Každý a dítě především potřebuje vědět, že ho jeho okolí bere a uznává, že to co dělá, je správné a dobré a že je pro své okolí jedinečný a nenahraditelný.

„Víš, co jsi? Jsi zázrak. Jsi jedinečný.

Na celém světě neexistuje dítě přesně stejné jako Ty.

Za miliony let, které uběhly, nikdy neexistovalo dítě přesně stejné jako Ty...

Máš schopnosti pro cokoli.“

Pablo Casals

Resumé

Svou diplomovou práci jsem zaměřila na aktivizační centra a další volnočasové možnosti pro děti a mládež. V teoretické části jsem se snažila vymezit danou problematiku a popsat pedagogiku volného času, její nové přístupy, kterými jsou na příklad animace, výchova zážitkem, terénní pracovníci. Dále jsem popsala nejvýznamnější zařízení pro výchovu mimo vyučování. Značnou část jsem věnovala tématu psychologické aspekty výchovy ve volném čase, jelikož mi připadá, že vývojové hledisko zde nelze opomenout. Úzce souvisí s rozvojem osobnosti a zájmům, které se týkají volného času. Dále jsem uvedla některé možnosti her, kterými lze rozvíjet emoce a komunikaci u dětí.

V druhé části jsem definovala princip nízkoprahových zařízení, určených pro děti a mládež, zde je nedílnou součástí i dobrovolnictví. Další část je především o charakteristice programu PětP. Podrobně jsem se věnovala organizaci STŘED, která působí ve městě Třebíči a popisu jejich programů.

V praktické části, jsem navázala na teoretickou část a snažila se naplnit stanovené cíle diplomové práce tím, že jsem v organizaci STŘED provedla rozhovory s pracovníky, dobrovolníky a klienty. Zde se mi podařilo si potvrdit, že programy, které organizace svým klientům poskytuje, jsou funkční a že plní své cíle.

Anotace

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na pedagogiku volného času a nové přístupy v této oblasti. Dále jsem se věnovala zařízením určených pro výchovu mimo vyučování. Také jsem svou pozornost věnovala nízkoprahovým centřům, které se zabývají volnočasovými aktivitami dětí a mládeže, které mimo jiné představuje i organizace STŘED. Dále jsem detailně popsala činnost této organizace a její programy.

V praktické části jsou vyhodnoceny jednotlivé rozhovory, které se vztahovaly k organizaci STŘED a ve kterých jsem dotázala respondenty zainteresované ve všech úrovních realizovaných programů.

Annotation

In my thesis I focused on the pedagogy of leisure time and new approaches in this area. I have also focused on the equipment intended for education outside the classroom. I also paid close attention to their low-threshold centers that deal with leisure activities of children and youth, among other things which organization STŘED represents. I also described in detail the activities of this organization and its programs. The practical part analyzes the individual interviews, which are related to the organization STŘED and in which I asked respondents involved in all levels of implemented programs.

Klíčová slova

Volný čas, výchova, vývoj osobnosti, dobrovolnictví, aktivizační činnosti, nízkoprahová zařízení, preventivní program, program Pět P.

Keywords

Leisure time, education, personality development, volunteering, motivational activities, low-threshold devices, preventive program, Big Brothers Big Sisters.

Seznam použité literatury

- 1) Deyl, D. Časopis Týden, Vyd. č. 12 – Praha, Mediacop s.r.o., březen 2007
- 2) Franěk, M. Potřeba dětské hry v přirozeném prostředí, Psychologie dnes, vyd. č.4 - Praha, 2001 14-15
- 3) Frič, P., Pospíšilová, T. a kol. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století, Praha: Agnes, 2010 – 263 s., ISBN 978-80-903696-8-9
- 4) Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy, vyd. č. 1, Praha – Portál, 2008 – 239 s., ISBN 80-7367-473-1
- 5) Havlík, R., Kořa, J. Sociologie výchovy a školy, vyd. č. 1 – Praha: Portál, 2002 – 184 s., ISBN 80-7178-635-7
- 6) Helus, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80.247-1168-2
- 7) Hofbauer, B. Děti, mládež a volný čas, vyd. č. 1 – Praha: Portál, 2004 – 176 s., ISBN 80-7178-927-5
- 8) Jedlička, R., Kořa, J. Analýza a prevence sociálně patologických jevů. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8
- 9) JILČÍK, T. a kol. *Sociální patologie, Úvod do studia*. Brno: IMS, 2005. ISBN neuvedeno
- 10) Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001 – 199 s., ISBN 80-7315-004-2
- 11) KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008. ISBN: 978-80-7367-383-3.
- 12) Matějček, Z. Co děti nejvíc potřebují, vyd. č. 5 – Praha: Portál, 2008 – 112 s., ISBN 978-80-7367-504-2
- 13) Mühlpachr, P. a kol. Sociální pedagogika II, Brno: IMS, 2011 – 251 s. ISBN neuvedeno
- 14) Němec, J. a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času, Brno: Paido, 2002 - 119 s., ISBN 80-7315-012-3
- 15) Pávková, J., Hájek B., Hofbauer B., Hrdličková V., Pavlíková A. Pedagogika volného času, vyd. č. 3 aktualiz., Praha: Portál, 2002 – 231 s., ISBN 80-7178-711-6

- 16) Sak, P. Proměny české mládeže. Praha 2000. ISBN 80-7229-042-8
- 17) Skalková, J. Pedagogika a výzvy nové doby, Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-060-3
- 18) SPOUSTA, V. et al. Teoretické základy ve volném čase. Brno: MU, 1994. ISBN 80-210-1007-X
- 19) Vágnerová, M. Školní poradenská psychologie pro pedagogy, Praha: Karolinum, 2005 – 430s, ISBN 80-246-1074-4
- 20) Zelinová, M. Hry pro rozvoj emoci a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy, vyd. č. 2, Praha – Portál, 2007 - 144 s, ISBN 80-7367-197-6

- 21) Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví, Amsterdam – leden 2001, Výroční zpráva Hestia-Národní dobrovolnické centrum:
<http://wwhgf.hest.cz/ruzne/vyrzpr01.pdf>
- 22) Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů č. 198/2002 Sb.
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=198&PC_8411_1=198/2002&PC_8411_ps=10#10821
- 23) [www:http://cs.wikipedia.org/wiki/Voln%C3%BD_%C4%8Das](http://cs.wikipedia.org/wiki/Voln%C3%BD_%C4%8Das)
- 24) <http://www.mpsv.cz/cs/9>
- 25) http://www.klubzamek.cz/cz/o_klubu__poslani,_cile,_zasady_.html?action=
- 26) <http://www.socialnisluzby-ipjmk.cz/Folders/372-1-Socialne+aktivizacni+sluzby+pro+rodiny+s+detmi+.aspx>
- 27) http://www.dobrovolnik.cz/d_druhy.shtml
- 28) <http://www.bbbs.org/site/c.9iIL3NGKhK6F/b.5962335/k.BE16/Home.htm>
- 29) <http://www.stred.info>

Seznam příloh

Příloha č. 1	Rozhovory získané z organizace STŘED
Příloha č. 2	Smlouva s dobrovolníkem
Příloha č. 3	Mlčenlivost
Příloha č. 4	Kodex dobrovolníka

Rozhovory získané z organizace STŘED

Respondent: Mgr. H. D.

Koordinátorka dobrovolnického centra, pod kterou spadají programy Pět P, programy pro seniory a zdravotně postižené a pro děti a mládež.

Dobrovolnické centrum STŘED vysílající org., která zajišťuje dobrovolníky pro přijímající organizace.

1. Jak začíná spolupráce dobrovolníka a dítěte v programu PětP v praxi?

Na začátku je důležité znát okruhy zájmů, koníčků a vlastností, podle kterých se vybere dvojice dítě dobrovolník. První schůzka probíhá na půdě organizace STŘED, kde se proškolený dobrovolník se seje s dítětem a rodinou, zároveň koordinátorkou a sestaví se individuální plán, kdy se po celou dobu společně snaží o jeho naplnění. Všechny strany spolu uzavřou smlouvy se souhlasem o účasti na programu. Po půl roce je schůzka, kdy se ověřuje, zda se daří individuální plán plnit nebo zda jej není nutné modifikovat.

2. Kde probíhají schůzky dvojice?

Podstatou je předem dohodnuté místo ke schůzkám. Dvojice má možnost scházet se v prostorách organizace, kde jim je poskytnuto určité zázemí, možnost her, prostor pro různé aktivity, ale tuto možnost dvojice vcelku nevyužívají a dobrovolníci mají pro děti připravené jiné aktivity, popřípadě se mohou setkávat u jednoho z nich doma. Velice často dvojice využívá sportovních či kulturních zařízení, ale velmi oblíbené jsou čajovny, cukrárny, a také procházky.

3. Co je náplní schůzek?

Zprostředkování zážitku formou hry, společných aktivit, které vedou k posílení správného chování, sebevědomí a především, pocitu důvěry, že je tu pro ně někdo, kdo má o ně zájem.

4. Jaké jsou nejčastější úskalí dobrovolníků při náplni programu?

Jedna z hlavních je nekomunikující dítě, děti, které překračují stanovené hranice a pravidla a dítě, které má problém respektovat staršího kamaráda. Tyto problémy řešíme na pravidelném setkávání supervizí, kdy je dobrovolníkovi poskytnuto odborné vedení a možnost řešení daného problému. Pokud nedojde k navázání vztahu, není naplněný stanovený plán a hledá se vhodnější dobrovolník.

5. Jak byste hodnotila úspěšnost tohoto programu?

Ve většině případů k navázání kamarádského vztahu dochází a programy fungují dobře a často dochází k tomu, že se smlouvy prodlužují, anebo je vztah ve dvojici takový pevný, že dochází k dlouhodobé interakci i mimo organizaci. Často se setkávám i s případy, že je pro

dvojici obtížné vztah ze dne na den ukončit a málokdy se tomu tak děje. Dobrovolník s dítětem bývají v kontaktu i po ukončení programu.

6. Jak oproti tomuto fungují dobrovolnické programy pro seniory a zdravotně postižené?

Zásadní rozdíl spatřuji v tom, že zde není naplňován individuální plán a není zde potřeba vytvoření vztahu. Tyto programy nejsou tak časově náročné, není zde daná jasná pravidelnost. Dobrovolníci docházejí pravidelně za jedním klientem nebo na nějaké skupinové sezení, do terapeutických dílen. Dobrovolník dochází za svojí oblíbenou skupinkou klientů či jen za jedním.

7. Jaká je tedy náplň práce dobrovolníků v těchto programech

Zde je to o tom, že si zajdou na procházku, čtou jim knihy, hlavní přínos spatřuji v tom, že senior má někoho, kdo jim naslouchá a často je dobr pro seniora jakési pojítka s okolním světem.

8. Jak hodnotíte efektivnost tohoto programu

Opět si myslím, že tyto programy jsou úspěšné a často, když to není podmínkou, dochází k navázání vztahu. Především senioři velice ocení přítomnost dobrovolníků a velmi často chápou význam jejich dobrovolné služby.

9. Jaké jsou hlavní rozdíly v práci s dětmi a seniory

Tato odpověď by byla velmi obsáhlá. Z prvního pohledu jsou tyto služby podobné, jde v obou případech o společně trávený čas avšak rozdíl je zde v požadavcích jednotlivých jedinců. Například fixace na dobrovolníka je obzvláště patrná u dětí, kdežto senioři více chápou pojem dobrovolnosti. Dále do P5 jsou vybíráni mladší dobrovolníci v rozmezí 18-25 let a k seniorům spíše straší, ale není to podmínkou.

10. Jaký zájem je zde v okrese Třebíč dobrovolnictví

Situace není jednoduchá. Hodně zde záleží na celkovém klimatu ve společnosti a ochotě. Je zde spíše patrné materiální zaměření a sobectví, ale i přesto lze najít jedince, pro které je pomáhání druhým přirozenou součástí jejich charakteru.

Respondent: Mgr. H. O.

Sociální pracovník sociální asistence a poradenství (sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi)

1. Pro které klienty je tato služba určena

Klienty jsou rodiny s dětmi v rozmezí od 0 – 15 let. Nad 15 let by následně měli přejít do jiné služby. Jsou to rodiny, které se nachází v situaci, se kterou si neví rady. Jde o rodiny neúplné, rodiny se zdravotně postiženými osobami, rodiny v krizi (rozvod, úmrtí, ztráta zaměstnání, dluhy, exekuce, změna bydliště, neplánované těhotenství...), rodiny s dětmi s výchovnými problémy, s dětmi s nerovnoměrným nebo opožděným vývojem a s dětmi se sníženými sociálními dovednostmi, rodiny s dětmi v pěstounské péči.

2. Jak probíhá poskytování této služby

Probíhá formou ambulantní – na pracovišti anebo terénní, přímo v prostředí rodiny nebo i jinde, např. při doprovodu na úřad. Jde o individuální konzultace s rodinou. Prvotně záleží na daném problému, který chce rodina řešit. Podle toho se konzultuje buď s celou rodinou, nebo jen s rodiči a s dětmi samostatně. Tato práce s rodinou má přesah do jiných oblastí jako je soc. poradenství, psychoterapie, speciální a sociální pedagogika, krizová intervence.

3. Jaký je cíl služby

Cílem je rodina, která se naučí svou situaci zvládat samostatně. Rodina získá dovednosti a zvýší kompetence k řešení problémových situací.

4. Náplň služby tedy je

Nácvik dovedností a zvyšování kompetencí, formou rozhovorů, vedení k náhledu, přijetí zodpovědnosti. Pomoc při orientaci v problému. Což v praxi znamená formou poradenského rozhovoru, který právě vede k náhledu, který si klient vytvoří, anebo jsou v rozhovoru nabídnuty možnosti řešení. Velmi účinným prostředkem jsou modelové situace, kdy se klient přímo učí reagovat na vzniklé situace a řešit je.

5. A jak tato služba probíhá při práci s dětským klientem

Zde je to opět o rozhovoru, pokud se řeší výchovné potíže, velice se využívá motivační plán, který je zaměřen na danou oblast, která je potřeba rozvíjet. Dále cvičení zaměřená na posílení kognitivně emočních složek osobnosti, skupinová práce, umět pracovat s vrstevníky, rozvíjet komunikační dovednosti, posilovat žádoucí formy sociálního chování.

6. Jak velká je efektivnost této služby

Zde jsou velká specifika, opravdu záleží na daném cíli, který si dotýčný klient stanoví na začátku služby. Pokud je reálný, dosažitelný, tak klient i organizace hodnotí službu efektivně, jelikož došlo k jeho naplnění. Pro organizaci je efektivní i situace, kdy při prvním kontaktu jsou cíle nereálné, ale klient přijde znovu a dojde k náhledu na jejich nereálnost a cíle si změní.

7. Jsou možné pozorovatelné změny u klientů během poskytování služby

Na začátku poskytování služby si klient stanovuje cíl, kterého chce v rámci spolupráce dosáhnout. Cíl se rozpracuje v individuálním plánu, stanoví se kroky, které k němu vedou a časový harmonogram. Individuální plán je průběžně přehodnocován. V rozhovoru si klient sám říká, co se mu povedlo a jakých změn dosáhl. Podle toho posuzuje efektivitu a případně může přehodnotit svůj cíl. V návaznosti na časový harmonogram, klient vidí dílčí úspěchy, které jej motivují k další práci a vlastním úspěchem posiluje sebevědomí a pocit vlastní hodnoty.

8. Má pro Vás tato práce smysl

Ano, opravdu má. Při příchodu k této problematice má člověk určité představy a dospěla jsem k tomu, že je opravdu nutné pracovat s celou rodinou a s tímto modelem, jsem k organizaci STŘED přišla a zde si potvrzuji, že tento model opravdu funguje a že má výsledky a je efektivní. To že mě tato práce baví je i o týmu a o vysoké kultuře organizace, o vytvoření prostoru k dalšímu profesnímu rozvoji a sebevzdělávání. Dle mého názoru pokud toto chybí, tak úspěšnost služeb je nižší a i nižší úspěšnost v práci s klienty.

Mgr. K. M.

Vedoucí programu primární prevence

1. Jak probíhá první oslovení

Každý rok je vypracována nabídka programů, kterou organizace rozešle po školách zde na okrese a školy si z nabídky vyberou. Program pak zahrnou v rámci minimálního preventivního programu školy, kdy školní metodik zpracovává a vybírá organizace, které se zabývají primární prevencí.

2. Kde a jak probíhají lekce

Programy probíhají na školách ve třídách nebo v zařízení organizace v Třebíči nebo v prostorách v Moravských Budějovicích, kde je detašované pracoviště organizace. Lektoři na lekce jezdí ve dvojicích, kdy jsou rozdělené aktivity, rozdělené kompetence a role, takto to je i doporučeno v metodických pokynech.

3. Vědí děti dopředu, čeho se program lekce bude týkat a jaké jsou jejich reakce

Většinou program nebo téma lekce děti neví. Třídní jim pouze řekne, že se téma týká primární prevence. Reakce jsou velmi dobré, děti se nemusí učit, jsou aktivní a většinou se ihned zapojí, jelikož pro mě máme připravený takový program, že ihned začnou pracovat např. ve dvojicích. Stane se, že se třídou setkáváme i na přes rok, kdy si nás pozve metodik na jiné téma, děti pak již ví co, je bude čekat a komunikace je se třídou ještě snazší.

4. Jak tedy probíhají lekce, liší se téma např. drogy svým obsahem pro žáky 3. a 9. tříd

Záleží, na jaké téma jsme do třídy pozváni. Ke každému programu máme dopředu vypracované metodiky na konkrétní téma a jsou samozřejmě i přizpůsobené cílové skupině, kdy jsou nachystané jiné aktivity jiné hry.

5. Míváte někdy nějaký komunikační problém, jsou děti drzé nebo se stydí

I když je téma choulostivé, děti se nestydí. Ihned po zahájení pro ně máme připravené aktivity a jsou vlastně nuceni ihned se zapojit a spolupracovat. Ve třídě bývá i třídní učitel a někdy se stane, že děti se nechtějí projevit před ním. Veskrze máme od dětí kladnou zpětnou vazbu, ještě se nestalo, že bychom se setkali s negací či nějakou neadekvátní reakcí.

6. Ve vaší nabídce se nachází i programy zaměřené na řešení problémových vztahů a situací v třídním kolektivu, na co jsou zaměřeny?

Vždy záleží na požadavku třídního učitele. Může to být například podpora v začleňování nově příchozího žáka nebo žáka, který je kolektivem třídy nebo skupinou žáků odmítán či netolerován z důvodu nějaké odlišnosti. Můžou to být třeba i konfliktní situace vzniklé mezi žákem a učitelem.

7. Jak tento program v praxi probíhá

Hlavní je práce se třídou, ale především s třídním učitelem. Třídní učitel vidí, že se mu v té třídě špatně učí nebo je tam něco špatně. Před setkáním se třídou se sejdeme s třídním učitelem a stanoví se cíle programu, jeho očekávání, to na čem on bude s třídou pracovat a jak je důležité ve třídě stanovit hranice a pravidla. Veškeré aktivity se třídou probíhají za přítomnosti a spolupráce pedagoga (vychovatele), který je nedílnou součástí třídního kolektivu, může se zapojit aktivně nebo jako pozorovatel.

8. Jak probíhá samotná práce se třídou

Práce se skupinou je různá, bývají 3 setkání, ale maximálně 5. Hlavně to záleží na práci učitele, zda vymezené cíle jsou naplňovány či nikoliv. Vždy je především na požadavcích školy a třídy. Není zde daná metodika, každá třída i náplň práce se třídou je jiná. Obecně dochází k prvnímu setkání, diagnostiky třídy a pak na základě tohoto vymýšlíme, co a jak by šlo se třídou dělat, ale toto není pravidlo, je to právě o tom, že je to šité na míru dané třídě.

9. Jaké vidíte rozdíly za tu dobu, co prevenci vedete?

Za pět let vidím otevřenost především škol, nebojí se říct, že mají na škole šikanu. Markantní rozdíly jsou na městě a v maloměstě. Jsou zde obrovské změny v postojích.

10. Stalo se už, že jste díky programům pomohli jedinci?

Často se stává, že děti za tu dvou hodinu si získají natolik velkou důvěru a přijdou a svěří se. Což je pro mě opravdu velí ocenění, že tím někomu pomůžete. Je to pro mě opravdu práce, kterou jsem chtěla dělat, a baví mě.

Respondent: V. D., 20 let, studentka vysoké školy ekonomické

Dobrovolnice zařazená v programu Pět P

1. Kdo tě přivedl k programu Pět P?

Nám vystudované víceleté katolické gymnázium a na naší škole byla pracovnice z organizace Střed, která hledala nové dobrovolníky. Nejdřív se nikdo nepřihlásil, ale pak jsme si s kamarádkou řekly, že by jsme to mohly zkusit. Zavolaly jsme do organizace a oni nám řekli, kdy máme přijít.

2. Co pak následovalo?

Pak jsme prošly výcvikem a podepsaly smlouvu s organizací. Já jsem měla zájem být zařazena v programu Pět P a kamarádka chtěla chodit do domova důchodců a zkusit se věnovat canisterapii.

3. Věděla jsi, co to bude obnášet? Měla jsi nějaké požadavky na klienta, kterého k tobě přidělí?

Ano, vše jsem se dozvěděla při výcviku a taky jsem si spoustu informací našla na internetu. A již při výcviku jsem řekla, že mi je jedno koho mi přidělí.

4. A kdo je tedy tvůj „mladší kamarád“?

Organizace mi přidělila holčičku, která je mírně mentálně postižená. Ze začátku jsem měla veliký strach, jak to zvládnu, ale náš vztah vznikl velmi přirozeně. Rodičům šlo o to, aby si jejich dcera rozšířila okruh přátel a více se otevřela a získala větší sebedůvěru v komunikaci s jinými lidmi. A už spolu jsme dva roky. Protože se vše podařilo, tak jsme nechtěli kamarádství ukončit a smlouvu jsme prodloužili.

5. Jak probíhají vaše schůzky?

To vždycky záleží na nás. Když je pěkné počasí, vyrazíme na delší procházku, dáme si v parku zmrzlinu, byly jsme i na bruslích, zaplavat anebo si jen tak sednem u nich na zahradě na houpačce a povídáme si holčičí věci. Přivedu ji k jiným a novým aktivitám. V současné době jsem začala studovat v Brně, ale i tak se snažím jednou za měsíc s ní sejít a být spolu.

6. A co ti to dává?

Co mi to dává? No já jsem si teď četla na stránkách dobrovolnické organizace Hestia takový citát, že za dobrovolnictví se člověk nemusí stydět. Já nic takového nepociťuju, já jsem v tomhle trošku sobecká, že z toho mám dobrý pocit pro sebe, že někomu pomáhám. Mě totiž připadá, že ona mi toho přináší mnohem víc, než já jí. Nejde to moc popsat slovy, to si člověk musí sám vyzkoušet, jinak to nepochopí.

Respondent: M. H., trenér ve fitness

Dobrovolník v programu Pět P

1. Kdo tě přivedl k programu Pět P?

Přítelkyně pracuje v organizaci STŘED a řekla mi, že je tam jeden chlapec, který by se chtěl věnovat posilování, jestli bych se stal dobrovolníkem a jeho starším kamarádem. Nejdřív jsem váha, ale v podstatě jsem na tom nenašel nic špatného. Kluci, které to zajímá, budou za mnou do fitka chodit a pak si s nimi můžu povídat na baru u koktejlu.

2. Takže jste u organizace vedený jako dobrovolník nebo za Vámi dochází jen tak?

To byla další věc, kterou jsem zvažoval. Zda podepsat smlouvu nebo nechat to na přítelkyni a ať děti chodí samy. Ale člověk potřebuje i nějakou tu radu a přeci jen o tom ví i rodiče a není to jen domluva „na půl huby“.

3. Máte v současné době mladšího kamaráda?

Ano, mám tři chlapce, kteří za mnou dochází, někdy i zároveň a když chtějí tak se vídáme i třikrát týdně. Musí být typově vybraní, dá se už dopředu poznat, koho to bude bavit a kdo se na to nehodí. Jsou to kluci, kterým je 14 a 15 let, takže i to posilování k tomu přizpůsobuji...

4. Jak vaše setkání probíhají?

Kluci přijdou za mnou do fitka, většinou se předem domluvíme i na čase. Zacvičíme si spolu a pak posedíme u nějakého jogurtového koktejlu na baru a povídáme si. Kluci samozřejmě můžou přijít, když nejsme domluveni a najdou mě tam, jen se jim nemůžu plně věnovat, ale i tak jsou rádi, že si můžou popovídat třeba s dalšími trenéry. Už spolu takto trénujem skoro rok a klukách je znát, jak jim stouplо sebevědomí a i to že se pohybují v jiném prostředí, kde už je vlastně všichni znají a patří do naší rodiny. Naše písemná smlouva se dvěma z nich již bude končit a prodlužovat ji nebudem. Domluvili jsme se, že kluci za mnou můžou chodit i tak nadále a již nebude potřeba prostředníka organizace. Dokonce ten starší, už si u nás na léto zamluvil brigádu. Zná zdejší provoz a co, kde má být. Jak říkám, patří mezi nás.

5. To zní skoro ideálně, nastaly i nějaké komplikace?

Ano, je opravdu potřeba vytipovat takového kluka, kterého to bude bavit. Stalo se nám, že po měsíci přestal chodit a ani se neozval. Řešilo se to s organizací, která jej přidělila někomu jinému. A taky je důležité se s rodiči dopředu domluvit na podmínkách a i návštěvách fitka, né všichni rodiče můžou souhlasit.

6. Co si nyní myslíte o dobrovolnické práci?

Pro mě se nic moc nezměnilo... Stále je mým hlavním povoláním trenérství, jen se k tomu zvláště věnuju několika klukům, kteří potřebují pozornost a mají zájem cvičit. Těší mě, že to kluky baví a vím, že i ve mně mají určitý vzor a snažím se podle toho před nimi chovat. Jinak musím říct, že obdivuji každého, kdo se dobrovolnictvím věnuje.

Respondent: rodina D.

Klienti organizace STŘED, kteří jsou zapojeni do programu Pět P

1. Jak jste se o programu dozvěděli?

Vše začalo tím, že nám třídní učitelka řekla, že naše dcera neumí v kolektivu moc komunikovat a neumí se prosadit, a že by bylo dobré ji nějak podpořit a že je možné využít tento program, který v Třebíči běží a zkusit pomoc staršího kamaráda. Samozřejmě jsme si všude možné sehnali nejrůznější informace, jaké jsou podmínky a jak vše probíhá. Poté jsme kontaktovali organizaci a domluvili si schůzku, která proběhla ještě bez dcery.

2. V rámci programu je nutné sepsat smlouvu a v ní uvést cíle a představy, jak má spolupráce probíhat, měli jste nějaké speciální požadavky?

No popravdě, jsme měli malinko obavy z toho, jakého dobrovolníka nám organizace vybere, ale byli jsme spokojeni. Kamarádkou naší dcery se stala drobná ale sympatická a sebevědomá blondýnka. Tušili jsme, že by si mohly porozumět a věděly, že tato slečna dodá naší dceři potřebné sebevědomí a doufali, že vše vyjde na jedničku. Speciální požadavky jsme neměli.

3. Jak schůzky probíhaly a co první setkání?

Dceři jsme vysvětlili, že nejde o nic špatného, že ji jen chceme nabídnout další možnost, jak trávit s někým jiným volný čas a že ji starší kamarádka může naučit novým věcem. Schůzky probíhaly tak, že jsme se většinou dopředu domluvili, kde a jak budou trávit příští schůzku. Holky bývaly u nás doma, hrály si spolu, chodily i do kina a na dětské dny pořádané rodinnými centry, když bylo pěkně, chodily na houpačky a povídaly si.

4. Bylo poznat, že dochází k nějakému zlepšení?

Ano, dcera se nejdříve malinko ostýchala, ale dobrovolnice to s dětmi opravdu uměla a věděla jak na ni. Již po druhé schůzce se dcera vracela usměvavá a snovými zážitky. Bylo vidět, jak jí postupně stoupá sebevědomí a i důvěra k ostatním. Již věděla, jak začít konverzaci v kolektivu nestyděla se říct svůj názor a stát si za ním. Což je v dnešní době velmi důležité.

5. Splnil tento program vaše očekávání?

Ano, naprosto. V organizaci pracují lidé na svém místě a to platí i o dobrovolnicích.

Smlouva s dobrovolníkem a mlčenlivost dobrovolníka

Občanské sdružení ADRA, zastoupené Františkem Tomancem, vedoucím Dobrovolnického centra ADRA, se sídlem Hřbitovní 1, Valašské Meziříčí

(dále jen centrum)

a

Jméno a příjmení:

..... **Rodné číslo:**
..... **Číslo OP:**.....

Adresa bydliště a telefon:

.....

Kontaktní adresa, telefon a e-mail:

.....

Pouze u osob mladších 18 let

Zastoupený zákonným zástupcem (opatrovníkem):

Jméno a příjmení.....

Trvale bytem.....

Rodné číslo .....

(dále jen „dobrovolník“)

uzavírají smlouvu o dobrovolnické činnosti v rámci programu „Dobrovolníci pro Charitu ve Valašském Meziříčí“.

Článek I

Vymezení programu Dobrovolníci pro Charitu

Posláním projektu je sociální, fyzická a přátelská pomoc klientům přijímající organizace.

Článek II

Ustanovení týkající se Dobrovolnického centra

o. s. ADRA se zavazuje:

- 1) zajišťovat dobrovolníkovi optimální podmínky pro jeho činnost,

- 2) seznámit dobrovolníka s právy a povinnostmi, které z výkonu dobrovolné činnosti vyplývají a obecně jej seznámit s dobrovolnickou službou,
- 3) zprostředkovat dobrovolníkovi kontakt s příslušným pracovištěm a jeho kontaktní osobou,
- 4) zajistit dobrovolníkovi potřebný výcvik a možnost individuálních konzultací,
- 5) seznámit dobrovolníka s riziky výkonu dobrovolnické služby v programu pro Charitu
- 6) provést školení o bezpečnosti práce a požární ochrany před zahájením činnosti dobrovolníka,
- 7) zabezpečit supervize dobrovolníka v rámci toho programu.

Článek III

Ustanovení týkající se dobrovolníka

- 1) Dobrovolník bere na vědomí, že dobrovolnou činnost vykonává bez nároku na finanční odměnu a nebude mu poskytováno žádná kapesné.
- 2) Dobrovolníkovi nebude po dobu výkonu dobrovolnické činnosti poskytnuto stravování.
- 3) Dobrovolník nebude po dobu výkonu dobrovolnické činnosti ubytován.
- 4) Dobrovolník má nárok na úhradu nákladů vzniklých v souvislosti s výkonem jeho dobrovolné činnosti pouze tehdy, pokud jejich vynaložení předem oznámí a pokud jejich úhradu odsouhlasí koordinátor.
- 5) Dobrovolník souhlasí s tím, že jím poskytnuté osobní údaje, včetně rodného čísla DC ADRA použije pouze pro vnitřní potřebu, zejména k evidenčním a statistickým účelům, pro sjednání smluvního pojištění dobrovolníka u HVP a.s. a k informování pracoviště, které si dobrovolník zvolí pro svou činnost.
- 6) Dobrovolník souhlasí s tím, že jeho jméno bude použito v propagačních materiálech přijímající organizace nebo i Dobrovolnického centra ADRA.
- 7) Dobrovolník je povinen účastnit se supervizí nebo jiných evaluačních setkání v dohodnutém rozsahu a formě a to v přijímající, popřípadě ve vysílající organizaci.
- 8) Dobrovolník je povinen se ze supervizního nebo evaluačního setkání omluvit, pokud se na něj nemůže dostavit. Dle potřeb je poté možno sjednat náhradní termín schůzky.
- 9) Dobrovolník bere na vědomí zásady mlčenlivosti, které jsou nedílnou součástí této smlouvy jako příloha č.1.
- 10) Dobrovolník si je vědom toho, že za materiál, náčiní a různé pomůcky, které mu pro výkon jeho dobrovolnické činnosti svěří Dobrovolnické centrum ADRA, přijímající organizace nebo popřípadě i klient přijímající organizace nese zodpovědnost.

- 11) Dobrovolník byl poučen o svých právech a povinnostech v rámci výkonu dobrovolné činnosti.
- 12) Dobrovolník se zavazuje neprodleně oznámit změnu svých kontaktních adres a telefonů.
- 13) Dobrovolník bude vykonávat svojí dobrovolnickou službu pro Charitu v čase .....
- 14) Rozsah odpočinku se bude řídit podle zákoníku práce.

Článek IV.

Ustanovení týkající se Charity

- 1) Přijímající organizace bude provádět při zahájení činnosti dobrovolníka školení bezpečnosti a speciální školení z hlediska své činnosti a činnosti dobrovolníka.
- 2) Přijímající organizace bude také provádět pravidelné supervize dobrovolníků dle své potřeby.
- 3) Dobrovolníci mají možnost se v přijímající organizaci obrátit na kontaktní osobu, která zůstává ve spojení s koordinátorem programu v Dobrovolnickém centru.
- 4) Přijímající organizace je povinna poskytnout dobrovolníkům adekvátní podmínky pro jejich dobrovolnickou činnost.
- 5) Přijímající organizace si je vědoma postavení dobrovolníka ve své organizaci a toho, že dobrovolník není povinen zastupovat zaměstnanou osobu či vykonávat činnost, která je za jinak běžných podmínek v přijímající organizaci finančně odměňována.

Článek V.

Závěrečná ustanovení

Tato smlouva je vyhotovována ve dvou exemplářích, každá ze smluvních stran obdrží jedno vyhotovení.

Smlouva se uzavírá na dobu....určitou do ....., s možností prodloužení po vzájemné dohodě.

Součástí této smlouvy je

- prohlášení o mlčenlivosti dobrovolníka
- prohlášení o zdravotní způsobilosti
- výpis z rejstříku trestu (nesmí být starší než 3 měsíce) - vyžaduje - li to dobrovolnická činnost

Ve Valašském Meziříčí, dne .....

podpis koordinátora..... podpis
dobrovolníka.....

(u osob mladších 18 let)
zástupce.....

podpis zákonného

Příloha 1: Mlčenlivost

Mlčenlivost v rámci projektu „Dobrovolníci pro Charitu“ (*dále jen program*)

Dobrovolník

Jméno a příjmení: ..... Rodné
číslo:.....

Se zavazuje:

Zachovávat úplnou mlčenlivost o všech informacích, se kterými přijde během své dobrovolnické činnosti do styku.

Jde především o tyto informace:

- všechny informace týkající se klientů (jejich osobních údajů, zdravotního stavu, majetkových poměrů apod.),
- informace získané ze supervizních a evaluačních setkání, především skutečnosti týkající se druhých dobrovolníků,
- informace týkající se svěřených dokladů a právních dokumentů,
- informace o účasti dalších dobrovolníků,
- informace o spolupracujících organizacích apod.
- neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o “programu” bez dohody s koordinátorem, s výjimkou obecných informací o jeho cílech. V případě zájmu médií odkázat na koordinátora.
- neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o organizaci, ve které bude vykonávat dobrovolnou činnost bez dohody s kontaktní osobou v této organizaci, s výjimkou obecných informací o cílech organizace. V případě zájmu médií odkázat na pověřenou osobu organizace.
- chránit veškerou dokumentaci před zneužitím.

Bere na vědomí, že:

- je touto mlčenlivostí vázán vůči všem dalším organizacím a osobám. Výjimku tvoří situace, kdy je každému občanu uložena ze zákona oznamovací povinnost. V takovém případě je doporučena konzultace s koordinátorem.

- mlčenlivost nezaniká ukončením účasti dobrovolníka v “programu” ani ukončením “programu”.
- pouze koordinátor může rozhodnout o tom, která z informací může být uvolněna a komu poskytnuta.
- při použití informací je třeba dbát zvýšené ochrany klientů – používat pouze statistické údaje, bez osobních dat atd.
- porušení výše uvedených zásad může být důvodem k ukončení účasti dobrovolníka v “programu”.

V ..... dne .....

Podpis.....

Příloha č. 2: Prohlášení o zdravotní způsobilosti:

Čestně prohlašuji, že můj zdravotní stav je uspokojivý a umožňuje mi vykonávat práci s lidmi.

Ve Valašském Meziříčí, dne .....

Podpis.....

POTVRZENÍ O SEPSÁNÍ SMLOUVY S DOBROVOLNÍKEM

Toto je potvrzení o tom, že Dobrovolnické centrum ADRA uzavřelo s ..... smlouvu v rámci programu „Dobrovolníci pro Charitu ve Valašském Meziříčí“. Smlouva byla podepsána dne ..... v rámci Charitního programu .....

František Tomanec

vedoucí DC ADRA ve Valašském Meziříčí

Dohoda o hmotné odpovědnosti č.....

Organizace: Charita Valašské Meziříčí

Zastoupena: Ředitelkou, Mgr.Z. O.

Se sídlem: Kpt.Zavadila 1345, 757 01 Valašské Meziříčí

Pan/í:.....

Datum a místo narození:.....

Rodné číslo:.....

Bytem:.....

(dále jen odpovědná osoba)

uzavřeli dne .....podle Občanského zákoníku tuto dohodu o hmotné odpovědnosti.

1.Na základě této dohody přejímá odpovědná osoba v době konání dobrovolnické služby

odpovědnost za vybavení a zařízení jemu přístupných prostor.....

při Charitě ve Valašském Meziříčí

2.Odpovědná osoba odpovídá za všechna jí svěřená zařízení, nástroje a vybavení potřebná

k provozování dobrovolnické činnosti- viz.příloha.

3.Přístupnými ..... prostory ..... se rozumí:.....

4.Odpovědná osoba má povinnost hlásit kompetentním pracovníkům Charity veškeré závady,

poškození a ztráty na vybavení, které jí bylo svěřeno do užívání

5.Zjistí-li organizace, že došlo ke ztrátě nebo k poškození vybavení a zařízení, které bylo svěřeno

k užívání výše jmenované osobě, tato musí podle Občanského zákoníku škodu uhradit.

Při určení výše škody se vychází z ceny v době poškození.

6.Dohoda o hmotné odpovědnosti zaniká dnem odstoupení od této dohody po provedení inventury

svěřeného zařízení a vybavení.

Tato smlouva je vyhotovena ve dvou provedeních, z nichž jedno převzala odpovědná osoba .

Ve Valašském Meziříčí, dne:.....

.....

.....

podpis odpovědné osoby

podpis organizace

Přílohy: Seznam svěřených zařízení a vybavení

MLČENLIVOST DOBROVOLNÍKA

v rámci programu „Dobrovolníci v nemocnicích“ (dále jen „*program*“)

Dobrovolník ..... rodné číslo .....

Se zavazuje:

- 1) Zachovávat úplnou mlčenlivost o všech informacích, se kterými přijde během své dobrovolnické činnosti do styku. Jde především o tyto informace:
  - všechny informace týkající se klientů (jejich osobních údajů, zdravotního stavu, majetkových poměrů apod.),
  - informace získané ze supervizních a evaluačních setkání, především skutečnosti týkající se druhých dobrovolníků,
  - informace týkající se svěřených dokumentů a právních dokumentů,
  - informace o účasti dalších dobrovolníků,
  - informace o spolupracujících organizacích apod.
- 2) Neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o „*programu*“ bez dohody s koordinátorem, s výjimkou obecných informací o jeho cílech. V případě zájmu médií odkázat na koordinátora.
- 3) Neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o organizaci, ve které bude vykonávat dobrovolnou činnost bez dohody s kontaktní osobou v této organizaci, s výjimkou obecných informací o cílech organizace. V případě zájmu médií odkázat na pověřenou osobu organizace.
- 4) Chránit veškerou dokumentaci před zneužitím.

Bere na vědomí:

- 1) Že je touto mlčenlivostí vázán vůči všem dalším organizacím a osobám. Výjimku tvoří situace, kdy je každému občanu uložena ze zákona oznamovací povinnost. V takovém případě je doporučena konzultace s koordinátorem.
- 2) Že mlčenlivost nezaniká ukončením účasti dobrovolníka v „*programu*“, ani ukončením „*programu*“.
- 3) Že pouze koordinátor či supervizor může rozhodnout o tom, která z informací může být uvolněna a komu poskytnuta.
- 4) Že porušení výše uvedených zásad může být důvodem k ukončení účasti dobrovolníka v „*programu*“.

KODEX DOBROVOLNÍKA

- Dobrovolníkem je každý, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí.
- Dobrovolníkem se může stát v podstatě kdokoliv, protože každý z nás umí něco, co může nabídnout druhým.
- Důvodů, proč se lidé stávají dobrovolníky, je velké množství. Dobrovolná činnost jim může přinést pocit užitečnosti, nové zkušenosti, kontakty, nové dovednosti a mnoho dalšího.
- V každém případě je důležité, aby činnost dobrovolníka probíhala pod záštitou organizace, která poskytne dobrovolníkovi potřebné zázemí.

PRÁVA A POVINNOSTI DOBROVOLNÍKA:

- Právo dostat úplné informace o poslání a činnosti organizace, ve které chce dobrovolník pomoci.
- Právo dostat úplné informace o činnosti, kterou by měl dobrovolník vykonávat, včetně její obsahové a časové náplně.
- Právo na činnost, která bude naplňovat očekávání dobrovolníka.
- Kontakt a spolupráce s koordinátorem dobrovolníků nebo jinou osobou, která je pověřena kontaktem s dobrovolníky v dané organizaci.
- Kontakt a spolupráce s osobou, která dobrovolníkovi činnost zadává a zpět ji od něj přijímá.
- Právo na zaškolení, výcvik, trénink.
- Právo na supervizi (setkání, kdy dobrovolník může sdělit své pocity, zkušenosti, problémy i úspěchy) - individuálně či ve skupině společně s jinými dobrovolníky působícími v organizaci.
- Právo říci „ne“, pokud činnost nebude vyhovovat zájmům a schopnostem dobrovolníka.
- Právo vědět, zda vykonaná činnost byla efektivní – možnost účastnit se hodnotícího procesu.
- Právo být za dobře vykonanou činnost morálně ohodnocen.
- V případě neuspokojivé spolupráce právo opětně kontaktovat Dobrovolnické centrum, o.s. se žádostí o nabídku dalších dobrovolných aktivit.
- Dobrovolník se zavazuje, že bude sjednanou činnost vykonávat osobně, podle svých schopností a znalostí.
- Dobrovolník je povinen řídit se pokyny pověřeného zástupce organizace.
- Dobrovolník se zavazuje, že se bude při své činnosti řídit principy organizace a bezpečnostními předpisy organizace. Odchýlí-li se od těchto předpisů, zodpovídá za případnou způsobenou škodu.
- Dobrovolník zachovává úplnou mlčenlivost o informacích získaných o klientech (osobní údaje, zdravotní stav, majetkové poměry apod.) nebo při své činnosti v organizaci (informace získané ze supervizních a evaluačních setkání, především skutečnosti týkající se druhých dobrovolníků, informace týkající se svěřených dokumentů a právních dokumentů, informace o spolupracujících organizacích). Dále se zavazuje neposkytovat sdělovacím prostředkům žádné informace o „programu“ bez dohody s DC, s výjimkou obecných informací a jeho cílech.
- Dobrovolník se účastní všech školení a výcviků potřebných pro výkon své činnosti v organizaci.
- Plní úkoly, ke kterým se zavázal.

- Je spolehlivý.
- Nezneužívá projevené důvěry.
- Požádá o pomoc, kterou při své činnosti potřebuje.
- Zná a bere na vědomí své limity (časové, zdravotní atd.).
- Je „týmovým hráčem“.
- Ztotožňuje se s posláním organizace, pro kterou činnost vykonává a dle toho ji navenek prezentuje.